

Ce înseamnă procesul comunismului

GABRIEL LIUCEANU

Pag. 8-10

INTERVIUL SĂPTĂMÎNII

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL IV ● NR. 4 (156) ● 28.01-03.02. 1993 ● 16 PAGINI ● 45 LEI

MONICA LOVINESCU

Pag. 7

Uitarea noastră cea de toate zilele

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Ia-ți casa ta și umblă

Pag. 3

SORIN VIERU

Încâlțita trecere la capitalism

Pag. 13-14

Procesul comunismului nu e un proces juridic. Că el are și o componentă juridică (în măsura în care este vorba și de mari criminali, care oriunde pe lume sînt judecați după toate legile omenirii și ale justiției, indiferent din ce direcție și ideologie vin) este un fapt indiscutabil. Aici însă este vorba de un lucru în același timp mult mai simplu și mult mai complex: cum să facem să nu trăim mai departe cu răul ignorat și neînțeles lîngă noi, pentru ca acest rău să nu se poată repeta?(...)

În toți acești trei ani, nu ne-a fost dat să auzim, din partea nimănui, nici cea mai palidă scuză cerută poporului român. Dimpotrivă, tot vechile victime au fost arătate cu degetul. "Uitați-vă la ei. Nu vor concilierea, nu vor consensul. Nu vor să se pupe în piață cu noi, securiștii, cu noi, activiștii. Nu vor să ne lase să-i conducem mai departe." - Nu se cheamă asta nerușinare? Și pe această nerușinare vrem noi să relansăm istoria acestei țări?

Pag. 5

Revenim la televiziunea bulgară

ILIE SERBĂNESCU

Este presa o afacere într-o țară

falimentară?

Pag. 11-12

Imagine din "Patul conjugal" - un film de Mircea Daneliuc

UCIGĂ-L TOACA

Cine nu auzise
pînă atunci de Înalt
Prea Sfinția Sa
Nestor Vornicescu,

fost și actual mitropolit al Olteniei, a avut prilejul să-l cunoască cu ocazia reportajelor prezentate de Televiziunea Română Liberă în zilele ce au urmat revoluției din '89. În cadrul unei emisiuni privitoare la averea Ceaușescuilor, au fost înfățișate cărți și obiecte bisericesti, greu de estimat ca valoare, trecute, prin mărinimia Înalt Prea Sfințului, din patrimoniul Mitropoliei Olteniei în cel al familiei Ceaușescu; acele imagini erau însoțite de comentariile crainicului care condamnă slugăria înaltului prelat față de dictator. (...)

Se zice că, în primul moment, speriat de cele spuse atunci, timp de patruzeci de zile înaltul prelat a stat ascuns la mănăstirea Tismana, apoi la Vlcea, împreună cu Gherasim, episcopul de Vlcea, și cu câțiva generali, așteptînd cu inimile strînse limpezirea apelor revoluției. Cînd acele ape s-au limpezit și au intrat în vechiul lor vad, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, Nestor Vornicescu și-a reluat locul în scaunul abia părăsit al Mitropoliei Olteniei.

Ne-am mirat atunci, cum ne mirăm și azi, cum de a fost cu putință ca unul dintre cei mai slugarnici lăudători ai Dictatorului și ai sistemului comunist (vezi cuvîntările publicate în "Revista Mitropoliei Olteniei" și articolele sale din paginile "Sofntei"), tovarășul de chiolhanuri și desfrîu al "Printșorului" - pe a cărui influență conta pentru obținerea scaunului de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române -, Vicepreședintele Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga (cunoscut organism de diversion și propagandă sovietică), membru de marcă al Frontului Unității Socialiste etc., cum a fost deci cu putință ca un astfel de om să rămînă în fruntea Mitropoliei Olteniei după jertfa de sînge a românilor din decembrie '89. (...)

Ce încredere se poate avea într-un om care s-a lepădat de Dumnezeu pentru Ceaușescu, ca apoi să se lepede de Ceaușescu pentru a se alătura învingătorilor. (...)

Vă veți întreba, stimați cititori, ce ne-a determinat să readucem în actualitate cazul Vornicescu? Vă vom răspunde că noi l-am fi dat uitării dacă

sfinția sa ar fi consimțit să se lase uitat.

În urmă cu mai bine de șase ani, la Biserica Sfințul Spiridon din Craiova a fost adus, ca preot paroh, părintele Iulian Mladin. E greu de descris starea de paragină în care se aflau curtea, biserica și casa parohială la venirea sa. Încă tînăr, om vrednic și dăruit cu harul, atît de rar azi, de adevărat slujitor al credinței creștine, părintele Mladin, ajutat de Consiliul Parohial și de noi, enoriașii parohiei, a reușit să refacă tot ceea ce anii și neglijența înaintașilor săi reușiseră să distrugă. În biserică au fost montate instalații de încălzire cu gaze și de iluminat electric, pictura murală a fost refăcută integral, iconostasul repictat, casa parohială reparată și ea, iar curtea, din împărăție a bălărilor, a devenit grădină de flori. (...)

În 22 decembrie '89, toți preoții din Oltenia au fost chemați la Mitropolie, unde Nestor Vornicescu le-a vorbit acestora despre "huliganii și derbedeii" de la Timișoara, făcînd, totodată, precizarea că "preoțimea are datoria de onoare de a apăra președintele ales". Li s-a cerut acestora să ocolească, în drumul lor, primăria orașului și Comitetul Județean de Partid - în jurul cărora se adunaseră demonstrații - iar, odată întorși acasă, să țină sub supraveghere clopotnițele și să sfătuiască pe enoriași să rămînă în casă pe timpul sărbătorilor de Crăciun, evitînd contacte cu membrii altor familii.

După revoluție, într-o primă conferință a preoților din Oltenia, s-a pus problema demiterii din funcție a Mitropolitului Nestor. Unul dintre contestatarii a fost părintele Mladin. Într-o a doua conferință, ținută după întoarcerea mitropolitului din refugiuul său, părintele Mladin a denunțat campania de intimidare dusă de Mitropolie împotriva sa și a altor preoți contestatari. Ca urmare, i-a fost înscenat un proces în Consistoriu - formă de judecată preoțească -, în care a fost acuzat de calomnie. Această înscenare n-a avut ca scop decît intimidarea unor alți potențiali contestatari, fiindcă procesul a fost "înformintat" așa cum fusese deschis. În iarna lui 1991, părintelui Mladin i-a fost trimisă o comisie de anchetă care să verifice situația economică și administrativă a parohiei. Comisia a constatat că gestiunea parohiei este în perfectă ordine, biserica și casa parohială renovate și bine întreținute. La alegerile generale din 1992, Nestor Vornicescu și-a depus candidatura pe listele FDSN. Numai că, de data asta, mai marii săi de la Patriarhie au pus frîu veleităților sale parlamentare, cerîndu-i să-și retragă candidatura.

Aflînd de candidatura mitropolitului, părintele Mladin nu s-a sfiit să declare public că "Biserica nu trebuie împărțită după simpatiile politice ale mitropoliților". La aceste afirmații ale sale, replica Mitropoliei nu s-a lăsat așteptată: un ordin de suspendare a părintelui Mladin și înlocuirea sa cu preotul Tudorică Mihalache - colaborator al oficiosului județean "Cuvîntul Libertății", membru al FDSN și neostentat propagandist în campania electorală a acestui partid. În baza acestui ordin și crezînd că nu-l va avea de înfruntat decît pe părintele paroh, noul numit a încercat să-l înlăture și să preia parohia. Dar aici s-a lovit de zidul voinței comune a enoriașilor, care i-au întezis pătrunderea în sfințul lăcaș. La numai cîteva zile, o delegație constituită din trei trimiși ai Mitropoliei i-a adus la cunoștință preotului paroh că "datorită abaterilor săvîrșite, părintele Mladin este obligat să predea parohia". Nu se preciza nicăieri și nimeni nu spunea care sînt acele abateri.

Regulamentul Bisericii Ortodoxe Române spune că un preot poate fi coterisit (pedepsit) sau depus în treaptă, dacă nu-și pomenește ierarhul și-l calomniază, necunoscîndu-i acestuia nici o vină. (...)

Se știe însă că Nestor Vornicescu tratează averea Mitropoliei ca pe averea sa personală; că opulența traiului pe care îl duc el și cei din preajma sa depășește orice imaginație; că împotriva canoanelor bisericii, este slujit de zece călugări care locuiesc în fostul palat Vorvoreanu, sub același acoperiș cu Sfinția Sa; că, din banii Mitropoliei, a achiziționat pentru sine mașina Elenei Ceaușescu, iar pentru episcopul vicar, Damaschin Severineanu, pe cea a fostului prim-ministru Constantin Dăscălescu; că o parte a produselor rezultate de pe terenurile gospodăriei anexe nu trece prin registrele Mitropoliei și ia drumuri cunoscute nu numai Înalt Prea Sfințului, ci și nouă (unul din ele - cu vin bisericesc - ducînd la ex-senatorul Voican-Voiculescu).

Mare parte a preoților din Oltenia murmura împotriva menșnerii în scaun a actualului mitropolit. Acestora din urmă ne alăturăm și noi, enoriașii bisericii Sfințului Spiridon, care ne adresăm Prea Fericitului Teoctist, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, întrebîndu-l cine tutelează aceste abuzuri. (...)

În numele enoriașilor Bisericii Sfințul Spiridon din Craiova,

Prof. pensionar
GH. BENE

CHESTIONAR "22"

Pentru că unul dintre obiectivele revistei "22" este consolidarea instituțiilor în această țară, în care domnește provizoratul, în care obiceiurile rele capătă rădăcini, iar pe cele bune le duce apa;

Pentru că "22", intrat în al IV-lea an al său, a devenit și el, o instituție;

Pentru că dicționarele economiei de piață ne învață că marketing-ul înseamnă să privești produsul cu ochii consumatorului;

Și pentru că redacția "22" vă simte pe dumneavoastră, cititorii noștri devotați, nu doar consumatori ai produsului numit "22", ci și parteneri de dialog și prieteni, revenim acum, ca de obicei la început de an, la Chestionarul "22".

Răspunsurile la chestionar se vor da după 3 luni de la prima publicare a acestuia, pentru ca toți cititorii noștri, din țară și din străinătate, să aibă timp să răspundă. Mulțumim anticipat celor ce-și vor cheltui timpul și banii pentru ca s-o facă.

I. În revista "22" mă interesează mai ales:

1. editorialul
2. scrisorile de la cititori
3. cronică politică (comentariile politice)
4. accentele
5. interviul săptămîinii
6. reportajele
7. documentul istoric
8. eseurile filosofice
9. eseurile culturale
10. mesele rotunde la GDS
11. pagina ultimă, dedicată evenimentelor internaționale sau prezentării țărilor străine

12. actualitatea culturală

- a) viața literară, artistică
- b) cronică de carte
- c) relatările despre expoziții, conferințe, alte evenimente culturale
- d) cronică de film
- e) cronică de teatru

II. Ce personalități v-ar interesa să răspundă în revista "22" la "Interviul săptămîinii"?

III. Care sînt autorii pe care obișnuți să-i urmăriți în revista "22" (în ordinea preferințelor)?

IV. Care sînt autorii pe care i-ați dori publicați în "22" și îi înfîlșiți rar sau deloc?

V. Ce rubrici noi v-ar interesa să aibă revista "22":

1. sfatul medicului
2. astrologie (cît mai științific făcută)
3. yoga, tehnici de relaxare
4. sexologie
5. sport
6. numiți o rubrică dorită de dvs.

Vă rugăm să menționați pe plic:
Pentru "CHESTIONAR".

Pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII, STUDENȚII, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI, revista "22" oferă

abonamente la jumătate de pret. Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma de 360 lei pe adresa:

Revista "22" cont 45103532, BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10.

Totodată, cei interesați sînt rugați să trimită adevăratele corespunzătoare (talon de pensie, adevărate de la școală etc.)

pe adresa:
Revista "22" Calca Victoriei 120, sector 1, București,

cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele la jumătate de pret pentru aceste categorii de cititori (lunile ianuarie-iunie 1993) vor fi sponsorizate de

Asociația EST-LIBERTÉ.

Abonamentele din octombrie-decembrie 1992 au rămas încă nesponsorizate.

LA SEDIUL REDACȚIEI (Calea Victoriei 120) revista "22" asigură contractarea unor abonamente cu reducere. Costul unui abonament ridicat de la sediu (Calea Victoriei nr. 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor este de 470 lei pe trimestru.

Pentru abonamentele expediate prin poștă, costul va fi de 600 lei.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22") sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 35, 38, 41, 44, iar din anii 1991 și 1992 - orice număr. Exemplarele vechi vor fi comercializate la prețul de 45 lei/ex. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (110 lei) și Ediția specială "22" - "Suspiciune de fraudă" (45 lei).

EXCLUSIVITATEA DIFUZĂRII ÎN STRĂINĂTATE A REVISTEI "22" aparține redacției revistei "22". Difuzorii de presă neautorizați de redacție vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Ia-ți casa ta și umblă

Foto: ION CUCU

De aproximativ un deceniu cele mai multe felicitări de Crăciun și de Anul Nou le-am primit din străinătate. Dacă ar fi să mă iau după asta ar trebui să cred, asemenea lui Vintilă Horia, că **Dumnezeu s-a născut în exil**. Chiar dacă nu tot exilul nostru este ca lacrima și în el au ajuns și Pacea și o parte din slujitorii lui, ai urmașilor și ai urmașilor lui.

Nu știu așadar dacă Dumnezeu s-a născut în exil dar știu, încă din fragedă copilărie, că din cauza lui Irod Iisus Cristos nu s-a născut acasă. Și mai știu că la sărbătoarea Nașterii Lui cei din exil scriu mai multe scrisori și fiindcă sînt mai singuri și mai triști decît noi.

Între felicitările pe care le-am primit anul acesta trei au venit din Madridul în apropierea căruia a trăit pînă nu demult Vintilă Horia. În 1990 fiind invitată la un colocviu i-am făcut o vizită împreună cu Monica Nedelcu, o strălucită hispanistă care a scris unele dintre cele mai frumoase pagini despre el. Datorită prețurii și prieteniei pe care o nutrea pentru ea, am fost primite simplu și cald, fără pregătiri speciale stingheritoare, și am petrecut în familia lui Vintilă Horia o seară de neuitat. Fiind departe de casă el percepeuse inițial Revoluția prin ochiul implicat al Televiziunii care o transmitea în direct și prin ochiul la fel de implicat al lui Mircea Dinescu care fusese la Madrid după "evenimente". Între timp la București avusesse loc contramitingul organizat de noua putere comunistă (care a fost o adevărată dezlanțuire de forțe împotriva celor ce au îndrăznit să sufle în Front) iar în străinătate fuseseră difuzate casetele cu așa-zisul proces al odiosului și al sinistrei și cu omorîrea lor în ziua de Crăciun și impresia din primele zile se tulburase. Dar speranța disperată născută departe de țară după atîția ani de așteptare nu voia totuși să moară.

Nu mult după aceea, cel care a scris **Dumnezeu s-a născut în exil** a murit și toate revistele de cultură din țară i-au consacrat pagini întregi. Apoi a murit și subtila lui comentatoare, grație căreia l-am cunoscut. Despre moartea acestei ființe superioare, a cărei inteligență și a cărei generozitate radiau în jur o lumină caldă și bună, nu s-a scris nici un cuvînt. Cu toate că toți intelectualii români care am ajuns în ultimii ani la Madrid am beneficiat de generozitatea ei, de entuziasmul pe care încă nu și-l pierduse și de marele prestigiu de care se bucura atît în fața universitarilor și a studenților între care trăia, cît și în fața scriitorilor și a ziariștilor spanioli cu care ne-a mediat convorbirile. Despre ea am aflat că **s-a prăpădit** prin cîte o notă scrisă pe cele trei felicitări cu Maica și Pruncul primite de la Madrid și a fost ca și cum ar fi murit de trei ori.

Impresia cea mai puternică asupra mea a lăsat-o mesajul Janei Popeanga pe care am cunoscut-o la același colocviu unde a condus, cu o competență ce impunea tuturor, secțiunea cu comunicări despre literatura din România.

Ce mă ruga această intelectuală sobră și dîrză, căreia nu i-a fost ușor să facă față concurenței într-o țară străină cu o cultură cum este aceea a Spaniei și să ajungă profesor titular în cea mai prestigioasă dintre universitățile ei? Mă ruga ca, dacă pot, să scriu ceva despre Monica, să nu i se șteargă cu totul urma în România.

Citind și recitind aceste cuvinte m-am gîndit la acel extraordinar capitol despre moartea printre străini din romanul **Femeie, iată fiul tău!** al lui Sorin Titel. Poate și fiindcă de la el am uzit prima oară numele Monicăi Nedelcu de care îl lega o veche și statornică prietenie.

Citind și recitind aceste cuvinte simple care spun atît de mult m-am gîndit la întregul exil românesc. La faptul că noile oficialități comuniste l-au acceptat doar formal, de voie sau de nevoie.

Întrebarea: **de ce nu vii dumneata acasă** (domnule Ierunca), pusă tocmai de Vasile Băran în **Totuși iubirea** repetă cu alte cuvinte admonestarea: **de ce nu pleci de aici dacă nu-ți place**, făcută pînă la Revoluție multora dintre noi. Cel care o face (cu aceeași dezinvoltură cu care scria periodic acele două pagini rușinoase cu laude la adresa dictatorului și a socialismului) pare să nu înțeleagă că omul nu este ca melcul să plece cu casa lui în spate cum

și face cineva vînt dintr-o parte în alta. Nici în condiții normale, necum cînd este aproape de limită, cum s-a întîmplat să fie în ultimul an un om ca Monica Nedelcu care aici nu mai avea pe nimeni și acolo nu mai putea umbla decît sprijinindu-se de lucrurile printre care trecea.

Aș fi vrut și eu să se întîmple cumva o minune; să poată cineva să-i spună: **ia-ți patul tău și umblă!** și ea să se ridice și să umble. Dar nu e așa cum am vrea noi să fie și dacă nu ești Iisus Cristos nu ai dreptul să-i spui numănu: **ia-ți patul tău și umblă sau ia-ți casa ta și umblă**. Fiindcă nu e un secret pentru nimeni că exilaților români (cu cîteva excepții pe care le știm) la plecarea li s-au confiscat casele cu tot ce a fost în ele și că (tot cu cîteva excepții) nu li s-a oferit nici un loc de pe care să poată să pună și ei umărul...

Sfîrșitul Monicăi Nedelcu m-a făcut să mă mai gîndesc și la altceva; la faptul că atunci cînd dispăre cîte o celebritate (care poate a suportat moartea printre străini la fel de greu) ea este anexată brusc de oficialitățile pe care pînă atunci le-a incomodat prin simpla sa existență, făcîndu-te să te întrebî dacă nu era mai sfîntă tăcerea.

Dar exilul nostru intelectual nu este făcut doar din celebrități. Din vremea odiosului, ca și din vremea urmașului său, în toate capitalele Europei (și nu numai în ale ei) există și oameni de calitate excepțională din domenii în care nu se fac glorii cu una cu două.

Atîta timp cît nu ne vom asimila cu adevărat exilul și valorile lui vor fi preluate în mod festivizat capitalul de inteligență pe care l-a înjumătățit Ceaușescu și continuă să-l înjumătățească Iliescu nu va putea să fie asimilat României și va fi o pierdere din ce în ce mai greu de acoperit.

Fără îndoială, lucrul acesta nu e ușor de făcut. Dar, din păcate, tot ce se face pare mai curînd împotriva întregirii țării și pe această cale decît în favoarea ei.

Intelectualii români din străinătate, în marea lor majoritate, știu, din proprie experiență, ce înseamnă să trăiești sub pragul sărăciei, fiindcă au plecat cînd n-au mai putut suporta, cînd nu i-a așteptat în altă parte o soartă mai bună. Dacă ar ști că din fondurile trecute la capitolul **diaspora** se plimbă, de la un capăt la altul al lumii, Carmen Firan și alte asemenea personaje ar prefera să fie lăsați în pace și banii afectați relației cu ei să fie împărțiți la săraci. Ceea ce nu înseamnă că situația se va rezolva dacă va înființa domnul Văcăroiu un departament special în cadrul ministerului de externe și va pune pe urmele exilaților încă o echipă de diplomați nediplomați pe care se vede cu ochiul liber ce instituție reprezintă de fapt.

Așa cum afirmam la începutul acestor însemnări, eu nu știu dacă Dumnezeu s-a născut în exil, dar mă tem că El a murit în țară dacă după tot ce s-a întîmplat în Decembrie 1989 mai este posibil ca o aripă lungă a aceleiași Securități (care nu mai știe nici ea dacă este **cea bună** sau este **cea rea**) se întinde încă asupra noastră **a tuturor**, fie că ne aflăm în România sau în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

ANDREI CORNEA

DELICTE MINORE

Foto: GINA MARIN

În timpul campaniei sale electorale, actualul președinte al SUA, Bill Clinton, promisesse "să promoveze femeia". Ceea ce a și dorit să facă ulterior, nominalizînd o femeie drept ministru al justiției în noua administrație. Numai că imediat s-a aflat că d-na Zoe Baird încălcase legea. Delictul era relativ minor: persoane imigrate ilegal lucraseră în casa soților Baird. Concluzia: președintele Clinton a renunțat imediat la nominalizare, iar "promovarea femeii" a fost, cel puțin de această dată, amînată.

Reacția americanilor la acest episod a fost, firește, în general, una de dezaprobare. S-a relevat și faptul că, probabil, consilierii președintelui trebuie să fi cunoscut ilegalitățile celei ce urma să fie nominalizată; în aceste condiții, apelurile la etică lansate de Bill Clinton în timpul campaniei electorale par să se înfățișeze drept demagogie. Auspiciile sub care debutează noua administrație nu se arată, cel puțin sub acest aspect atît de sensibil în America - al eticii - prea strălucitoare. "Stăm rău" și-ar putea, deci, spune americanul obișnuit. "Ba stați foarte bine" - cred că i-ar răspunde românul privind cu jind la ceea ce se întîmplă peste Ocean. Ca un proaspăt numit ministru, aparținînd partidului aflat la putere, numit sau dorit de președintele proaspăt (re)ales, să fie demis sau să demisioneze îndată ce se află despre o mică ilegalitate comisă de el, iată ceva cu totul neobișnuit la noi și, aș zice, chiar aproape contrar specificului național. Și apoi pentru ce să fie demis? Pentru un fleac, pentru un act de caritate chiar făcut față de imigranții clandestini? Noi doar am avut doi miniștri ai apărării și de interne ce au contribuit direct la reprimarea în sînge a revoltei de la Timișoara și nu i-a demis nimeni pentru acest motiv, iar ei nici nu s-au gîndit să-și dea demisia. Cît colaborare cu Securitatea, aduse periodic, unor miniștri sau parlamentari, ele nu mai impresionează demult pe nimeni. Se spune uneori chiar că a fi colaborat "un pic" cu amintita instituție e un act patriotic.

Zilele acestea, prin sîrguinta "Evenimentului zilei" și a unor "scule" electronice sofisticate, s-a descoperit că atît sediile unor partide de opoziție, cît și locuințele unor lideri ai acestora erau pline de microfoane. Știrea nu a sosit ca un fulger căzut din cer senin, fiindcă se bănuia de mult că SRI-ul se ocupă cu asemenea activități. De altminteri, însuși Petre Roman, pe vremea cînd era prim-ministru, descoperise, se pare, că era filat, iar convorbirile sale erau interceptate. Dar, spre deosebire de acuzațiile anterioare, mai greu de dovedit, de data aceasta se pare că există o "bază obiectivă": un câmp electromagnetic suspect pus în evidență de aparate. Rezultatul? Dl. Ulieru, purtător de cuvînt al SRI, neagă cu indignare orice implicare a instituției sale, ba chiar insinuează că la mijloc este un plan concertat de discreditare a SRI-ului.

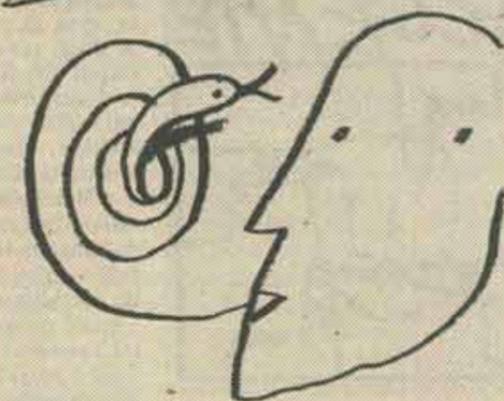
Trăim deci într-o țară unde nimic nu este luat în serios sau în grav. Acuzațiilor de colaborare cu Securitatea făcute de Liviu Turcu în "Evenimentul zilei" li se răspunde cu dezmințiri furioase, dar nici unul dintre acuzați nu pare a fi dispus să dea ziarul în judecată pentru calomnie. Or, aceasta înseamnă că împriințații fie se știu vinovați, fie de fapt nu le pasă, fie ambele. Pînă la urmă, o indiferență generală înecă orice revelație și orice scandal.

Între timp, directorul SRI, care e și om de lume, stă de vorbă cu Petre Mihai Băcanu în redacția nou apărutei "Dileme". Directorul "României libere" ar dori să afle cine sînt asasinii lui Gheoghe Ursu, cine sînt responsabilii pentru afacerea Berevoești etc. La asemenea chestiuni - să recunoaștem - punctuale și clare, dl. Măgureanu răspunde cu generalități, cu promisiuni și declarații de intenții. Sînt convins că la fel va răspunde cînd va fi întrebare despre microfoanele descoperite de "Evenimentul zilei". Să-și admită ilegalitățile, ori măcar unele grave erori, și să demisioneze sau să fie demis - nu, așa ceva nu e obiceiul pămîntului.

Iar amfitrionii de la "Dilema", care moderează dialogul celor doi, ne sugerează că totul este în ordine. După dl. Bogdan Ghiu, prin Virgil Măgureanu și Petre Mihai Băcanu se confruntă două "logici ireductibile". Ergo, adaug eu, a încerca să-l determini pe directorul SRI să răspundă clar și direct și a-l "depuncta" cînd nu o face, ar însemna să-i refuzi dreptul la "logica proprie", să-l judeci după criterii străine. Trăim, s-ar zice, în plin relativism post-modern: nu mai există o singură logică, cea aristotelică, hulită și dogmatică, iar adevărul este multiform, complex, sectorial, dependent de situație. Toți au ceva dreptate sau, mai curînd, toți se află în fals. Dacă e așa, ar fi preferabil - sugerează Andrei Pleșu - ca ei să se întîlnească pe terenul modest dar conciliator al convivialității. Acolo s-ar părea că înamicii politici pot deveni, dacă nu prieteni, măcar mai puțin efrocotași unii față de alții.

Nu sînt un adversar al convivialității, iar încruntarea trufășă și nenuanțată cu care adesea ne tratăm între noi mi se înfățișează profund păguboasă. Dar relativismul acesta tradițional-caragialesc și deopotrivă post-modern începe să mă îngrijoreze în țara în care demisia rămîne un lucru rar, iar asumarea vreunei vinovății o excepție. Nu-mi vine totuși să cred că intelectualii noștri își vor pierde reflexul elementar al deosebirii binelui de rău. Aceasta ar reprezenta fie și numai pentru gîndire o înfrîngere - cum spune Alain Finkielkraut. Iar pentru toată lumea - începutul unei noi, fie și național-socialiste, servituți.

COMENTARIII

GABRIEL
ANDREESCU

IMAGERIE POLITICĂ

Foto: GINA MARIN

Vorbim în numărul trecut al revistei "22" (3/1992, p. 15 - Sfera politică) despre pericolul de a folosi conceptele politologice tradiționale într-o manieră speculativă. Acum, când ar fi atât de necesar să păstrăm curiozitatea față de fenomenele sociale, dinamice și neconvenționale, prin care trecem, când ar fi cazul să învățăm, de la o lună la alta, din realitatea nuanțată a unei epoci de tranziție, retragerea între cuvinte este fatală adecvării comportamentului politic. Să ne oprim la un exemplu. În studiul său despre liberalism, social-democrație și reformă (Sfera Politică, decembrie 1992), Liviu Antonesei (de altfel, unul dintre publiciștii, și prietenii, cei mai interesați din acești ultimi ani) folosește trei pagini pentru a susține următoarele idei: ceea ce vrem să construim este **capitalismul**, sursă de libertate și prosperitate; partidele trebuie să-și definească rapid doctrinele politice, acestea (doctrinele politice democratice) se reduc la două, liberalismul și democrația, liberalismul fiind doctrina câștigătoare într-o societate normală; în România va trebui acceptată, ca un rău inevitabil, o anumită "doză" de social-democrație, dată fiind mentalitatea inoculată într-o jumătate de secol de comunism.

Capitalismul este un termen brut, prea general și prea "sec" pentru a defini scopurile. Capitaliste sînt și Elveția și Paraguay, capitalistă a fost chiar Germania sub Hitler. Obiectivul socio-uman poate fi **civilizația** (legată de valori), nu **capitalismul** (care descrie mijloace). Dar nu aceste chestiuni merită atenția, ci problema doctrinelor, care pare să fi reintrat brusc în atenția unor partide.

Liberalismul înseamnă preocupare pentru proprietatea privată, acumularea și atragere de capital, inițiativă economică, iar **social-democrația**, "justa" repartitie a bogăției acumulate, notează Liviu Antonesei. Aceste definiții nu pot însă decupa **alternative**, ci **accente, tendințe**. Redistribuirea bunurilor se produce în orice societate. Iar proprietate, inițiativă economică există în orice sistem democratic. Analog, orice societate modernă presupune o zonă de control colectiv (de stat) și una de control individual. Care este raportul? La ce magnitudine a capitalului de stat, respectiv, a impozitelor vorbim de social-democrație și când de ipostază liberală? Evident, nu există un singur răspuns, valabil și pentru Franța, și pentru Germania, și pentru Statele Unite sau România. Un partid care vine la putere dă prioritate șomajului (spre exemplu) sau integrării străinilor, în raport cu acumularea capitalului, nu plecînd atît de la doctrină, ci de la problemele reale. După o perioadă de naționalizări, cu efecte catastrofale pentru economie, Partidul socialist francez a schimbat radical tactica, într-un sens liberal. **Doctrina nu ține loc de competență** (adică de cunoașterea modului în care reacționează societatea la programul de guvernare propus de partid). Dacă și în sistemele occidentale, pe care le avem ca referință, stabile, doctrina se supune realismului politic, cum ar fi oare firesc într-o țară, și într-o epocă, cum sînt cele în care trăim?

Să facem o listă cu "țelurile" prioritare pentru o formațiune politică ce-și propune astăzi transformarea societății românești pînă la normalitate. Într-o ordine nestrictă așa propune: întărirea instituțiilor statului și asigurarea independenței celor trei puteri fundamentale; atragerea de capital; limitarea corupției; privatizarea; asigurarea limitei (măcar) de supraviețuire pentru toți cetățenii; marginalizarea formațiunilor extremiste; asigurarea unui sector al mass-media independente peste un prag critic; crearea unei rețele de supraveghere a alegerilor care să acopere cea mai mare parte din suprafața țării; formarea unei elite politice proprii capabile să pună în aplicare un astfel de program. Obiectivele enumerate sînt prioritare în sensul că sînt **obligatorii**, minimale. Corespund ele unei doctrine social-democrate, uneia liberale? O astfel de etichetă este superfluă. Nu că partidele ar trebui să renunțe la sigla doctrinală, dar problema lor reală este alta: cum să atingă competența și forța necesare pentru a da viață unor astfel de obiective? În rest, polemicele rămîn sterile. Produc doar o **imagerie politică**.

Tipul cel mai periculos de minciună cred că s-a instalat în România după iluminările chinezești ale lui Ceaușescu din '71. Era, aveam s-o aflăm mult mai tîrziu, debutul unui război nici rece, nici cald, cît absurd. În mod paradoxal, în perioada dejistă, liderii comuniști nu știau multe, rezumîndu-și acțiunea la calcule după metodele și indicațiile de la Moscova. Adversarul era rău, dar mult mai puțin perfid. Diavolul se plimba prin România, era însă la vedere. Politic vorbind, guvernarea lui Dej conține uimitor de puține

evenimente: luarea puterii din mîna lui Stalin, îndepărtarea treptată a echipei parașutate de la Moscova (A. Pauker, T. Georgescu), valul de violențe îndreptate împotriva primei generații de ilegaliști (Ș. Foriș), cazul izolat al uciderii lui Pătrășcanu, îndepărtarea trupelor sovietice (devenite, de altfel, inutile prin conservarea arcului defensiv de la Marea Nordului la Adriatică), în fine, gustul colaborării cu Hrușciov și înscăunarea lui Ceaușescu. E uimitor de puțin. După ferestrele întredeschise de tînrul dictator între '65 și '71 s-a produs, progresiv, și o schimbare la față a minciunii. Sistemul informațiilor false a cîștigat în profunzime și rafinament, funcționînd ocult și într-un amestec de imprevizibil, aroganță și tenacitate asiatică. Cu adăugirea că brutalitatea cumva sinceră a mesajelor mincinoase din vremea lui Dej avea să fie înlocuită cu metoda infinit mai educativă și eficientă a picăturii chinezești. Forța colosului politic ceaușist se sprijinea pe un sistem evident mai sofisticat de instituționalizare a minciunii. Minciuna a devenit un mecanism cu o violentă difuzie socială, astfel că ordine ("indicații") transmise ierarhic, suportînd de multe ori supradimensionări halucinante iscate de excesele complexului subordonării, găseau la celălalt capăt al firului, în foarte multe cazuri, conștiințe aflate în imposibilitatea de a proba că sînt oneste. Minciuna devenise deja o condiție a dialogului cu Puterea. O clauză în cele mai multe situații liber consimțită, alternativa fiind expulzarea din sistem, cu toate consecințele ei. Practica minciunii, și aceasta este

RADU CĂLIN CRISTEA

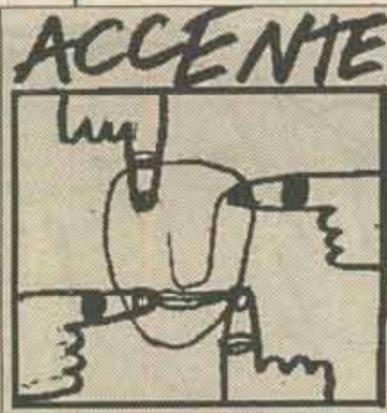
DESPRE MINCIUNĂ (II)

Foto: GINA MARIN

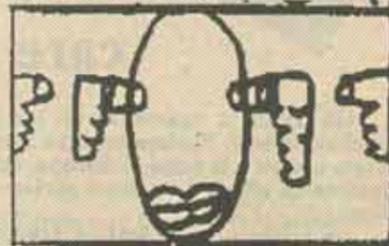
schimbat partidul preferat inițial, forma comună de blam fiind, în genere, refuzul de a mai participa la vot și nicicum atracția către noi azimuturi politice.

Sistemele totalitare și-au făcut un viciu din inventarea unor universuri trucate, a unor utopii pe cît de luminoase în explozia lor propagandistică, pe atît de negre în esența lor reală. Minciuna s-a interpus ca un paravan, pavază și lance în același timp, între mesajul autorității (de un optimism compact, ineptizabil în verva de a așeza orice mărunt în într-un cîmp semantic grandios pînă la delir) și audiența pleoștită a milioane de receptori reduși, în adevăr, la unul singur (omul cenușiu, inexpressiv, incapabil de proiecții alternative, eternizînd Puterea prin reacții de subordonare tacită). "În sistemele totalitare", scrie Jean François Revel, "minciuna nu este numai una din armele puterii politice sau a intereselor de grup, ea acoperă și capitează întreaga viață publică. Ea este spoiala ce maschează prăpastia care se cascadează între dominația exclusivă a partidului unic și evidentă sa incapacitate de a administra societatea. În acest tip de regim, minciuna nu este numai un șiretlic intermitent, ci afirmarea permanentă a contrariului a ceea ce toată lumea poate constata" (*La Connaissance inutile*, Grasset, 1988, p. 32). E, pentru a prelungi imaginea lui Revel, un contrariu imperceptibil pentru foarte mulți. Inclusiv din cauză că minciuna apare în reliefuri cu aparență de veridicitate, profesionalismul contrafacerii mizînd și pe efectul amestecării minciunii cu eșantioane de informații corecte, lipsite de orice detență și lesne de verificat. Cultul personalității lui Ceaușescu îndeosebi a condus la un veritabil priapism al filtrării negative a tot ceea ce putea sugera identitatea reală a dictatorului. Uneori, graba cu care lucrau ziarele, televiziunea, radioul sau Agerpres identificau involuntar cusătura cu ață albă. Pentru că dictatorul trebuia să arate, veșnic, în același fel, exista un sistem de stereotipii menite să întărească profilul unei divinități solare, a "geniului Carpaților" atotcunoscător și răspîndind asupra alor săi razele comunismului binefăcător. Cum spuneam, exercițiul acesta al denaturării se desfășura uneori într-o viteză atît de mare încît dădea și rateuri. La o vizită în România a lui Jivkov, pentru că Ceaușescu fusese fotografiat cu pălăria pe cap, în timp ce liderul bulgar o purta în mîna, cei doi au fost iute egalizați de specialiștii în colaje ai Agerpres, așa încît, a doua zi, ilustrau țanțoș prima pagină a cotidianelor românești într-o frățescă uniformitate vestimentară și gestuală. Cu adăugirea că nefericitul autor al colajului îi mutase lui Jivkov pălăria în mîna, numai că uitase să i-o șteargă pe aceea de pe cap. Caz tipic de minciună fotografică, nu fără inflexiuni umoristice.

România de după decembrie '89 a fost scena metamorfozării discrete a vechilor servicii comuniste de intoxicare. Cel puțin trei publicații au preluat vînjos ștabela reactivării metehnelor de tragică amintire prin care forțe rămase într-o penumbră ce descifrează noțiunea, dar nu poate nominaliza persoane au reactivat metoda întreținerii unei stări de tensiune prin lansarea unor ipoteze (extrem de dubioase, de altfel, oricît ar zburda imaginarii politice noi) cu valoare și semnificație de știri. Simpla răsfoire a colecțiilor "României Mari", a "Europei" ori a săptămînalului "Spionaj și contraspionaj" probează avalanșa de avertismente de o extremă gravitate (mergînd pînă la amenințarea siguranței naționale și a integrității teritoriale) cărora evidența realității nu le-a dat curs. Nu trebuie să amintesc decît celebra lovitură de stat ungurească de la Timișoara. A fost un moment simptomatic pentru că, de astă dată, elucubrăția limitată la spațiul potențialilor cititori ai unei publicații s-a mutat în forul legislativ al țării, iscînd polemici îndrjite și conducînd la autosesizarea unor instituții (SRI, în primul rînd). Convocată de urgență pentru a salva țara din ghearele oculte internaționale, comisia de apărare din Senat a constatat că totul nu era decît un bluf și un foc de paie. Altfel spus - o minciună. Ce sistem s-o pedepsească însă în momentul în care ea continuă să reprezinte dacă nu temelia Puterii, măcar una din armele cele mai sincere de exprimare a acesteia?

Ea este inamicul public nr. 1. Ea e flagelul, năpasta, urgia, molima. Ea ne va duce la schizofrenie generală. Într-atîta ne-am obișnuit cu ea, într-atît am asimilat-o încît nici nu o mai "simțim", am integrat-o. Dar ne sapă, dinăuntru, ne distruge, ne spurcă, ne vlăguiește. Și e molipsitoare, se transmite mai ușor ca SIDA. Trăim pe două planuri potrivnice, în cele din urmă nu se poate să nu ajungem la formele cele mai grave de psihoză. Sunt și alte racile, lipsuri, vicii, primejdii. Aceasta e însă capitală. Nu "se vede"? Nici radiațiile cancerigene nu se văd". Sînt cuvinte rostite de N. Steinhardt în "buza" căderii lui Ceaușescu (în *Monahul de la Rohla*, Editura revistei *Literatorul*, 1992). S-a scris foarte puțin tocmai despre această popularitate a minciunii, despre gradul ei de însușire în cele mai mărunte gesturi. Unda de șoc a acestei ipocrizii parțial involuntare e cu bătaie prea lungă pentru a nu atinge tot ceea ce presupune psihologia socială de după decembrie '89. Un atare reflex este credința în infailibilitatea conducătorului unic. Altul privește relația publicului cu mass media, cu televiziunea în primul rînd, care continuă să rămînă un instrument credibil de informare pentru foarte multă lume, deși a fost prinsă cu mîta în sac, difuzînd uneori gogomănia de coloratură penală. Rolul conducător al partidului s-a metamorfozat în fanatismul devoțiunii față de o singură grupare, avalanșa exemplilor, de o parte sau de alta, indicînd în esență și distanța care ne separă de un pluripartidism operativ și apt să discearnă nuanțele. Cele două categorii de alegeri din '92 au confirmat prin sondaje, probabil corecte, dată fiind miza redusă aflată în joc, că mutațiile simpatiei electorale s-au exprimat fie prin absentism, fie prin exercitarea dreptului la vot a indecizilor din '90. Cu alte cuvinte, puțină lume și-a

CRONICĂ
POLITICĂ

demnități în stat. De asemenea, reforma economică a evitat jumătățile de măsură. Dacă schimbările acestea sînt reale, ruptura cu trecutul este totală. Dacă este vorba în parte de o mimă, nu este mai puțin de lăudat, însemnînd că bulgarii – comuniști și anticomuniști –, oricît de dur s-ar înfrunța, s-au înțeles între ei spre a oferi Occidentului imaginea unei substanțiale schimbări. Și din punctul de vedere al schimbării Occidentul n-are a reproșa ceva Bulgariei. Dimpotrivă, dacă amintita politică estică a Occidentului există, atunci acesta nu poate fi decît deranjat de Bulgaria, simțindu-se evident jenat în fața vecinului nostru de la sud. Occidentul nu a putut refuza Bulgariei – precum în cazul României – nici apartenența la Consiliul Europei și nici clauza națiunii celei mai favorizate. Dar sumele de asistență acordate Bulgariei sînt ridicole în raport cu eforturile acesteia de a se prezenta exemplar în fața Occidentului. Discrepanța față de cei trei privilegiați central-europeni este izbitoare, cu toate că, dacă s-ar lua în considerare baza de pornire, progresele Bulgariei sînt mult superioare. Bulgaria are de ce să fie supărată că în toate programele de asistență occidentale face parte, fie că vrea fie că nu, din aceeași echipă cu România și Albania. Și indiferent de eforturile ei de a se delimita, Occidentul o lasă în afara Europei, închizîndu-și cordonul sanitar de apărare prin vestul României. Și bulgarii, ca și românii, nu sînt cetățeni ai Europei – acceptați fără viză prin Occident precum ungurii, cehii și polonezii –, ci niște paria pe care se străduiesc toți din răspuțeri să-i țină departe.

Este imposibil ca bulgarii să nu vadă aceste lucruri și să nu se simtă umiliți de un asemenea tratament pe care pot spune, fără tăgadă, că-l merită cu mult mai puțin decît românii. Și totuși – chiar și fără vreo speranță –, bulgarii se încapățîneză (bulgărește am putea zice!) să creadă în epoca post-comunistă și să încerce promovarea valorilor acesteia. Și bine fac! Căci tot se vor alege cu ceva, înțelegînd că și construiesc de fapt democrația și economia de piață pentru nevoia lor și nu pentru că așa ar dori Occidentul. Se vor alege însă și românii cu ceva: vor reveni la programele televiziunii bulgare.

Cei ce vor să întorcă România în 1989, eventual cosmetizînd-o puțin ca să capete o față comunistă mai umană, au toate motivele să-și frece mulțumiți mințile. La nici trei luni de la alegerile generale, cîștigătorii stîngiști – căci din păcate nu stînga a obținut victoria, ci stîngismul antireformist și nostalgic comunist – au reformat "realizări remarcabile", pentru a folosi o expresie de pe vremuri. Procesul reformelor politice și economice a fost blocat. În modul cel mai simplu: nemaifăcîndu-se nimic. În zilele noastre stagnarea – mai ales într-o perioadă de tranziție – este calea sigură de a da serios și substanțial înapoi. În schimb, stîngiștii n-au stat degeaba în ceea ce li privește. Într-o ofensivă totală spre diversele eșaloane ale Puterii, au preluat prefecturile, nivelele doi și trei din administrația de stat centrală și locală.

Acum opoziția își poate da perfect seama de greșala făcută – de a nu se fi angajat participant la guvernare. Consecințele neparticipării – asupra cărora la vremea respectivă semnatarul rîndurilor de față și-a permis să atragă atenția opoziției – se văd cu ochiul liber. Acapararea întregii structuri a Puterii de către stîngiști este un fapt împlinit; cu opoziția în lăuntru guvernării, așa ceva nu ar fi fost posibil. Pe ceea ce aceasta a mizat prin neparticiparea la guvernare se dovedește o abordare inabil calculată și oricum neprofitabilă, așa cum a sunat avertismentul pe care, de asemenea, mi-am îngăduit să-l lansez în urma rezultatului alegerilor. Opoziția a considerat că poate aștepta Puterea la cotitură, cu prilejul fiecărei legi organice, pentru a cărei adoptare este nevoie nu doar de o majoritate simplă. Ceea ce opoziția nu a luat însă în considerare este că, după cum arătăm încă acum aproape trei luni, Puterea, în vederea scopurilor pe care și le-a propus, avea la dispoziție tocmai pîrghia încremenirii actualului cadru legislativ, care cu 20 % legi generale noi și cu 80 % legi specifice din perioada ceausistă oferea condițiile ideale pentru stoparea reformelor politice și economice. Degeaba, opoziția, după ce a dormit circa trei luni, se trezește acum să ceară inițiative legislative guvernului și partidelor la putere, căci între timp stîngiștii și-au realizat scopurile. Și, de pildă, o lege a funcționarilor publici, adusă abia acum în discuție, nu va face decît să-i bată în cuie pe actualii deținători ai posturilor administrative, care sînt reprezentanți ai Puterii. Și în orice caz, ca deznodămînt final, nimănui nu-i folosea că țara se va duce de rîpă, chiar dacă se demonstra astfel că guvernarea Iliescu-FDSN va fi fost un eșec. Și nicidecum nu putea fi de folos celor – de presupus din opoziție – care ar fi venit apoi la guvernare, obligați de fapt a prelua o moștenire și mai grea.

Victoria deplină a stîngismului pare că va fi consemnată în curînd. După informații din surse demne de încredere, misiunea organizațiilor financiar-internaționale care este în România la sfîrșitul acestei luni pentru a lua pulsul

reforme, în funcție de care s-au acordat și se acordă creditele de susținere, are deja pregătite, potrivit evoluțiilor constatate în ultimele trei luni, verdictul. Liniile de credit vor fi suspendate. Mirare n-ar fi. Reforma este stopată. Oficialii guvernamentali se arată mai preocupați de întărirea sectorului de stat, în pierdere de viteză, și nu de privatizare. În portul Constanța a început naționalizarea întreprinderilor private. Nici o societate particulară nu mai poate funcționa în port dacă nu se asociază cu regia autonomă de stat ce operează aici. Și culmea-culmilor, dl. Văcăroiu – prezentat la investirea în funcția de prim-ministru ca artizan al sistemului TVA de impozitare indirectă specific economiei de piață – a blocat tocmai aplicarea sistemului invocînd lipsa de condiții. Stîngiștii triumfă.

Situația din România servește mînușă noii strategii estice a Occidentului: continuitate comunistă la putere, reformă firavă și nesubstanțială și mai ales stîngiști în ofensivă. Antisemiți, antiminorități naționale, antioccidentali, antiamericani și alte asemenea, stîngiștii sînt mană cerească pentru Occidentul care vrea să probeze că România nu face parte din Europa cu scopul de a o lăsa în ghearele muscalului și de a nu scoate bani din buzunar.

Sînt însă mulți care, dimpotrivă, nu cred că ar exista o asemenea politică estică a Occidentului și că acesta are o atitudine cel puțin rezervată față de România pur și simplu fiind nemulțumit de nerespectarea unor norme minime ale democrației și economiei de piață.

ILIE ȘERBĂNESCU

REVENIM LA
TELEVIZIUNEA
BULGARĂ

Scapă de FMI și Banca Mondială, în fața cărora pretind că au închinat țara echipele Roman și Stolojan. Vom fi în sfîrșit independenți, ca pe vremea lui Ceaușescu, neaserviți și neatrînați iar, în alți termeni, izolați de lume și gata să facem cizmele muscalului, singurul către care ne împing cu o osîrdie, demnă de o cauză mai bună, stîngiștii noștri.

Pare oarecum ridicol de a face în vreun fel responsabile forțele din opoziție de aceste derulări, dar este absolut sigur că stîngiștii nu vor ceda de bunăvoie Puterea și că opoziția ar trebui să aibă în vedere a-și juca șansele cu totul altfel, prin implicare și nu prin derobare, dacă într-adevăr dorește a ajunge vreodată la guvernare. Din păcate, opoziția are acum exact ceea ce nu a dorit dar a semănat: a invitat insistent FDSN să preia puterea pentru a-și frînge gîtul. Și stîngiștii nu s-au lăsat prea mult invitați: cu frîngerea gîtului vor mai vedea, deocamdată preluînd întreaga putere.

S-ar putea ca Occidentul să fie și el mulțumit de ceea ce se întîmplă în România, dacă este reală noua sa strategie față de țările din Estul Europei, care subteran încurajează antireformismul tocmai pentru ca la vedere să descurajeze pretențiile de cuplare cu lumea civilizată, Occidentul prezervîndu-se astfel măcar încă pentru cîțiva ani într-o oază de prosperitate de neatins și de nepartajat cu nimeni.

Există însă o atitudine diferită a Occidentului față de vreo altă țară din regiune, care eventual respectă aceste norme? O asemenea țară se află chiar lîngă noi, se numește Bulgaria, dar din păcate politica Occidentului față de aceasta nu este mult diferită de cea față de România. Este greu de găsit o altă țară cu o moștenire cvasisimilară celei a României care să-și fi jucat atît de serios cartea schimbării potrivit vremurilor actuale precum Bulgaria. Considerînd că a sosit într-adevăr epoca post-comunistă, bulgarii au organizat, se poate spune, un fel de complot național anticomunist, bine orchestrat, căruia Occidentul nu i-a putut găsi nici o fisură. Președintele a fost desemnat un disident, abandonîndu-se eșalonul comunist de schimb, fostul partid comunist s-a purificat de-a binelea, fostul conducător comunist nu a fost omorît ci a fost adus în fața justiției pentru unele delictive penale (și nu politice!), opoziția a reușit să-și mențină unitatea spre a cîștiga alegerile și a cuceri puterea, partidul etnic al minorității turce (hai să-i spunem "UDMR-ul lor") asigură echilibrul politic și participă practic la guvernare, iar cînd a fost să revină la gestionarea treburilor țării, foștii comuniști au ieșit în față tot cu un fost disident, nemaivorbind că există pentru fiecare doritor acces la propriul dosar de la Securitate, iar foștii nomenclaturiști au anumite interdicții de a ocupa unele

Eveniment ● Eveniment ●

Cadru din filmul "Patul conjugal" de Mircea Daneliuc

"România liberă" renunță
la cinci profesioniști

România liberă își va păstra actuala linie. Așa s-a votat la recenta ședință a adunării redacționale – 80 de voturi pentru și 20 împotrivă.

La începutul ședinței, cei cinci demisionați din fostul Comitet director – Tia Șerbănescu (fost redactor-șef), Mihai Creangă, Theodor Șerbănescu, Florica Ichim și Raluca Stroe-Brumariu – au prezentat motivele ce i-au determinat să ia această hotărîre. În replică, cei rămași în redacție i-au atacat, în primul rînd pentru că au făcut multe declarații presei. Dl. Octavian Paler a cerut ca Raluca Stroe-Brumariu să retragă public afirmațiile făcute referitor la un compromis al conducerii ziarului cu Securitatea, însă ziarista a refuzat.

Ședința, care a durat aproape 6 ore, a fost, în opinia celor din vechea conducere, destul de confuză, aproape ca o ședință de partid din anii '50. Despre problemele financiare nu s-a concluzionat nimic, așa încît se pare că a fost convocată ședința pentru a se stabili prin vot menținerea actualului linii a ziarului, propusă de echipa condusă de Petre Mihai Băcanu. S-a ajuns la acest vot în ciuda încercărilor d-lui Paler de a amîna un timp luarea unei decizii. Problemele vor fi reluate la adunarea acționarilor care va avea loc în luna februarie.

Cei cinci demisionați rămîn în continuare acționari ai Societății "R". Acum se află în concediu și urmează să ia o hotărîre. Nu este exclus să accepte una din solicitările de realizare a unui nou ziar.

ANDREI REMUS ION

Guvernul susține că e o instituție care lucrează

Guvernul a examinat un amplu pachet de legi. Parlamentul se întrunește pentru a le pune în discuție, chiar înainte de sfârșitul vacanței parlamentare.

La mijlocul săptămânii trecute, Birourile permanente ale celor două Camere au hotărât reluarea activității Parlamentului, în sesiune extraordinară, de la data de 25 ianuarie a.c., cu doar o săptămână înaintea termenului normal. A fost invocată, mai ales, necesitatea aprobării unui masiv pachet de legi înaintat recent de Executiv. Premierul Văcăroiu dezmințea, în prima sa conferință de presă de anul acesta, că activitatea Guvernului stagnează;

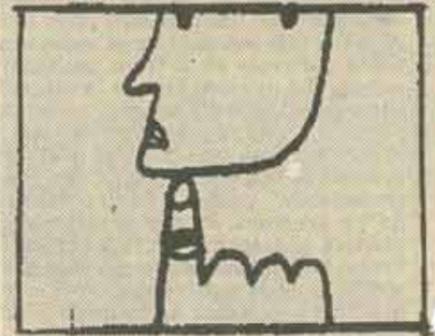
dimpotrivă, în două luni de la instalare, s-au analizat peste o sută de proiecte de acte normative, dintre care 50 de proiecte de legi așteaptă acum să fie luate în dezbateră. Am putea chiar spune că Guvernul este singura instituție ce lucrează aparent profitabil, în surplus.

În lipsa prezentării mult promisului program de guvernare, echipa d-lui Văcăroiu a propus câteva titluri de legi. S-au înaintat proiecte pentru Legea impozitului, Legea falimentului. Principala problemă care se ivește este adecvarea între optica economică și realitățile concrete. Spre exemplu, va fi Legea falimentului în măsură să

detensioneze și să normalizeze relațiile dintre unitățile economice sau va duce doar la întărirea forței intervenționiste a statului?

În cazul unei întreprinderi cu mii de muncitori (s-a spus) este greu de adoptat o decizie de închidere a acesteia, chiar dacă are o situație falimentară. Într-o asemenea conjunctură, Guvernul, respectiv statul, care este și debitor și creditor, nu va lua o hotărâre conform legii, urmînd ca totul să se rezolve printr-o altă inițiativă legislativă.

Principalii membri ai Executivului au subliniat în numeroase rînduri caracterul reformist al acestui masiv pachet de legi. Tot demersul prezentat poate fi și o reacție la mai insistentele solicitări din partea opoziției, care a acuzat nu demult Guvernul de lipsă completă de inițiativă legislativă. Oricum, chiar în condițiile unei derulări normale și cursive a procesului parlamentar de dezbateră și adoptare, vom

putea cunoaște efectele acestor proiecte de legi cel mai devreme iarna viitoare. Efecte care pot însemna restructurare industrială și normalizare a relațiilor economice. Dar toate coroborate cu o creștere - deliberată sau implicită - a ratei șomajului și a costului vieții. (MARIAN CHIRIAC)

Parlamentarii CDR promit să fie intransigenți cu Guvernul

Conducerea CDR, în special parlamentarii PNȚCD, sînt hotărîți să ia atitudine intransigentă față de acțiunile guvernului care nu a prezentat nici pînă acum legile promise. Consiliul parlamentarilor CDR se va întruni pentru a stabili strategia interpelărilor. Dl. Valentin Gabrielescu a precizat acest lucru în conferința de presă a PNȚCD, adăugînd că guvernul a fost lăsat, așa cum a cerut, un trimestru, pentru a-și preciza strategia și programul, dar pînă în prezent nu a reușit nimic. Spirit temperamental, dl. Gabrielescu a spus "Vor vedea pe dracu!". Cert este că Puterea și-a exprimat dorința de a elimina interpelările în Parlament sau de a le acorda o jumătate de oră în ședințele de luni, fapt inacceptabil pentru opoziție.

În cadrul conferinței au fost prezentate și obiecțiile față de componența Curții de Conturi și a Consiliului Suprem al Magistraturii. În comisiile parlamentare s-au votat membrii Curții de Conturi, cu obiecții asupra d-lui Florian Bercea (FSN), fost ministru de Finanțe. În cazul Consiliului Suprem al Magistraturii opoziția nu este de acord cu procedura de desemnare a celor 12 propuneri din partea Curții Supreme de Justiție - au votat mai puțin de jumătate din membrii consiliului Curții - și nici cu candidații. Cazurile vor fi dezbătute în ședințele în plen ale celor două Camere. (ANDREI REMUS ION)

Fundația Hanns Seidel din Germania - oaspete al Convenției Democratice

După turneul din Italia al d-lui Emil Constantinescu, socotit un succes, președintele Convenției Democratice a primit la rîndul său oaspeți de peste hotare. Este vorba de întîlnirea cu reprezentanții Fundației Hanns Seidel din Germania, care a avut loc în ziua de 25 ianuarie a.c., la sediul Asociației 21 Decembrie.

Delegația Fundației Hanns Seidel a fost reprezentată de Dr. Franz Pirkl - membru al Parlamentului European, fost ministru, actualul președinte al Fundației, Manfred Baumgärtel - secretar general al Fundației, Dr. Rainer Geppert - director al Institutului de colaborare internațională al Fundației și Joseph Bielmeier - director al Secției politice a Radiodifuziunii bavareze.

Convenția Democrată a fost prezentată prin reprezentanții tuturor partidelor și asociațiilor componente. "CDR a prezentat un proiect major de integrare politică, socială, economică și militară în rîndul țărilor civilizate", a precizat dl. Emil Constantinescu.

Deși situația României de după alegerile din toamna anului trecut indică multiple date în direcția unei restaurații comuniste, președintele CDR, dl. Emil Constantinescu, se declară optimist. "Întîrzierea noastră față de fostele țări comuniste poate avea și elemente pozitive, dacă se pregătesc serios viitoarele forțe democratice. Acest ritm lent al schimbărilor de la noi poate opera în profunzime, la nivelul mentalităților. Or, acest lucru ne poate feri de pericolul (apărut în alte părți) dezvoltării extremismelor național-comuniste."

Reprezentanții Fundației Hanns Seidel, oaspeți și ai Universității București, președinției, Parlamentului și Ministerului de Externe, s-au arătat deschiși contactelor cu România (schimburi de specialiști, burse pentru români etc.), intenționînd ca, în viitor, să-și stabilească un sediu și la București. (RODICA PALADE)

Imagine din "Patul conjugal" - un film de Mircea Daneliuc

MICA PUBLICITATE

ÎNMORMÎNTĂRI:

Televiziunea română are un nou președinte: PAUL EVERAC

În curînd cei patru CPEX-iști se vor plimba prin Cișmigiu

● Procuratura Generală a deschis recurs extraordinar împotriva sentinței Tribunalului Militar Teritorial și a Curții Supreme de Justiție, cu privire la condamnarea pe viață a lui Tudor Postelnicu, Emil Bobu, Ion Dincă și Manea Mănescu. Se cere schimbarea sentinței de condamnare pe viață, ce a fost dată în urma acuzației de genocid, în "complicitate la omor deosebit de grav" și "complicitate la tentativa de omor deosebit de grav", ceea ce poate atrage condamnări pînă la 15 ani, conform art. 176 din Codul Penal. La prima vedere, demersul Procuraturii pare justificat deoarece acum, după trei ani, este evident că nu a avut loc nici un genocid. Dar în aceste condiții ar trebui rejudicat și procesul Ceaușeștilor... Dincolo de aparenta justiție ce li se va face celor patru, se ridică o serie de semne de întrebare. Pentru că, evident, Tribunalul poate da sentința minimă și proceda ca în cazul CPEX-iștilor, urmînd ca inculpații să-și mînfince în curînd pensiile indexate în sînul familiei. Sau poate că se dorește ca cei patru să beneficieze de vreo generoasă amnistie, știut fiind faptul că sentința de "condamnare pe viață" poate cădea numai sub incidența unei grațieri... date direct de președinte. Suspicioși ca întotdeauna, după cum afirmă și președintele, nu putem să nu remarcăm cîte complicații vor fi astfel ocolite, ce subiect se oferă iarăși presei și cum, odată cu scurgerea timpului, vinovații din decembrie (pentru că totuși niște vinovați există!) se transformă în cetățeni onorabili.

Microfoanele s-au transformat în cîmpuri electromagnetice

Microfoanele Securității continuă să ne spioneze viața publică și privată. Continuă să se ascundă în calorifere, lustre, telefoane, scrumiere, în pat, în mașina de scris, sub cover și în sertarul de la birou. În sufletele și mințile noastre. Continuă să consume kilometri de bandă audio, spre deliciul și

amuzamentul securiștilor, ce pot întocmi astfel alte tone de dosare, în ideea că o parte din cele vechi au ajuns prin vreo groapă gen Berevoești.

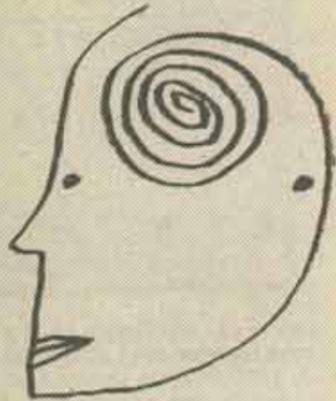
Aproape că nu mai are importanță unde anume au fost găsite aceste microfoane, deși de aici putem înțelege pe cine consideră sau nu Puterea demn de interes, de cine se teme și de cine nu, cui i se pregătește ceva și cine a fost trecut pe linie moartă. Din acest punct de vedere este semnificativ că nu au fost descoperite microfoane la PNȚCD, ci numai în sala de ședințe a Convenției Democratice (care își făcea probleme din a primi presa înăuntru!), la sediul lui Alfa Construct și FSN, acasă la dl. Dinu Patriciu și la Adrian Severin... Deocamdată. Pentru că săpăturile continuă și surprizele pot depăși pînă și imaginațiile infierbîntate. Mă întreb ce ar răspunde dl. Ulieșu dacă s-ar găsi microfoane și la Palatul Cotroceni, în dormitorul prezidențial. Căci a spune că și l-a montat singur ar putea fi considerat o defăimare.

În rest e liniște, doar aparatele de ascultat zumzăie harnice. Un zumzăt care, suprapus peste zgomotul de fond făcut de cei care "strică" imaginea României, se va auzi "dincolo" ca huruitul unui avion (eventual Boeing-ul lui Ceaușescu) cu motoarele la maximum.

Timișoara nu mai are nici subprefecți

Epopeea numirilor și demiterilor de prefecți continuă în același ritm alert. După ce la Timișoara a fost numit ca prefect dl. Paștiu, un acerb susținător al FDSN, și personaj nepopular în oraș, numire față de care au protestat toate partidele de opoziție, iată că subprefectul timișorean și-a dat demisia din aceleași motive. Deși mfine, 26 ianuarie, va avea loc o ședință a Consiliului județean, în care se vor analiza consecințele numirii noului prefect, probabil că nimic nu va schimba decizia guvernului de a-și implementa oameni de încredere în toate posturile și orașele-cheie. (ANDREEA PORA)

IDEEA

În mare parte – cea mai mare? –, intelectualii noștri dezamăgiți, pe bună dreptate, de evoluția situației în România mergând pînă la o "posibilă întoarcere", oscilează între disperare și resemnare. Au strigat prea mult, s-au indignat prea des, s-au alarmat prea sistematic pentru ca zădărnici eforturilor depuse să nu-i ducă spre apatie. Chiar și printre cei încă activi pare a domina tendința de a înlocui acțiunea prin "înțelepciunea" constatului. Electoratul nu e (încă?) pregătit pentru abordarea problemelor esențiale, rămînînd pradă mizeriei și temerii de orice schimbare; e bine – se gîndesc "elitele" – să ne punem la ceasul electoratului și să ștergem din orizontul nostru tot ceea ce nu este accesibil. Piață liberă, da, nu și memorie eliberată.

Așa se face că printre intelectuali, ceea ce a fost denumit probabil greșit "procesul comunismului" (sintagmă prea exhaustivă pentru a nu speria largi pături sociale) a devenit o recuzită istorică aruncată în culise pînă cînd scena politică îi va fi propice, dacă îi va fi vreodată. În loc să stăruie în explicația că într-un astfel de proces nu apar la bara acuzării decît marii inițiatori și executanți ai crimelor, nu și activiștii sau membrii de partid, unii merg pînă într-acolo încît fac responsabilă opoziția de a fi vehiculat o idee ce avea, prin conotația ei "resentimentară", să îndepărteze masele.

Alții pedalează pe iertarea creștină spre a ajunge la o concluzie asemănătoare. Poate că niciodată, din decembrie '89 încoace, nu s-a renunțat ca acum la o elementară gimnastică a memoriei. Iată de ce – spre satisfacția cititorilor scriitorilor pretinzînd că, doar dezbărați de balastul "memoriilor", cititorii vor reveni spre literatura pură – comentariile asupra cărților – mărturie se fac din ce în ce mai rar.

Pentru a lua un singur exemplu, în timp ce primul volum din *Închisoarea noastră cea de toate zilele* (editura Albatros) a fost salutat ca un eveniment cu valoare terapeutică, cel de al treilea, apărut în 1992, nici n-a prea fost receptat. Reacția e, fără exagerare, aproape sinucigașă. Ion Ioanid continuă cu aceeași obiectivitate participativă să ne ofere o saga documentară de neînlocuit a sistemului concentraționar românesc. Bineînțeles, nu e singurul. Începînd cu Paul Goma și sfîrșind cu N. Steinhardt, în cei trei ani de la revoluție, cărțile de mărturie au fost numeroase și – cel mai adesea – de mare calitate.

Ceea ce conferă însă mărturiei lui Ion Ioanid un loc aparte (nu mai mare, nici mai mic, doar aparte) este în

MONICA LOVINESCU

UITAREA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

primul rînd caracterul ei paradoxal tonic. Nu grozăvia predomină aici (deși e firește descrisă), ci capacitatea de rezistență, în condiții aprige, a majorității victimelor. De-a lungul anilor '50, lumea carcerală a menținut criteriile de valoare ce aveau curs în societatea civilă normală de mai înainte. Pentru cei mai mulți dintre deținuți, binele continuă să fie bine, răul – rău. Solidaritatea e exemplară: turnătorii sunt izolați în dispreț generalizat. În timp ce în afara grătilor se trece treptat spre balmăjeala valorilor, în timp ce delațiunea se întinde ca o pecingine, iar curajul, din calitate tinde să se transforme în ochii celor mulți în iresponsabilitate, țesutul social e prezervat din punct de vedere etic în închisorile de exterminare comuniste (în afară, evident, de experimentul de la Pitești). Pentru noi, românii, măcinați de complexe ne-rezistenței colective, paginile lui Ion Ioanid, alături de imaginile serialului televizat *Memorialul Durerii* (Lucia Hossu-Longin perseverînd în determinarea de a oferi unei justiții imaginare nume și figuri de tortionari), sau de cele cîteva anchete apărute în presă asupra rezistenței din munți, ar trebui să ne servească drept justificare. Grație lor ne reamintim că ne-am opus cînd vecinii erau mai pasivi și am încetat s-o facem de abia în momentul cînd alte popoare aservite au descoperit riscurile și virtuțile baricadei. Din anii '60 rezistența devenea în România individuală și excepțională. În acest contrast stă "originalitatea" cazului românesc, și odată tot vom fi nevoiți s-o studiem. Atunci, cărțile lui Ion Ioanid vor cîntări în talgerul cel bun al balanței.

O altă caracteristică la Ion Ioanid: timpul scrisului a rămas acela al închisorii: interminabila zi a suferinței, pentru a fi suportată, se cere fragmentată în gesturi și ocupații. Într-un asemenea timp e loc pentru toate detaliile, pentru pulberea mărunțată a cotidianului pe care cei mai mulți o cern reținînd, în sită, esențialul, evenimentul. Or, durata celulară e alcătuită din tot felul de mărunțisuri ce ocrotesc supraviețuirea, de la cusutul cu unelte inventate – interzicerea unui simplu ac de cusut dă măsura ororii aproape tot atît ca bătaia, chinul, infometarea sau sudalma – pînă la comunicarea prin alfabetul Morse sau scrierea pe tablete de săpun. Acordînd repetitiv tot atîtea pagini detaliilor ca și faptelor majore (grevă, evadare etc.), Ion Ioanid reconstruiește universul concentraționar în toată veracitatea lui.

Nu doar prin astfel de trăsături reține atenția volumul III din *Închisoarea noastră cea de toate zilele*.

Panica gardienilor, a directorilor de închisoare sau chiar a ofițerilor politici în zilele revoluției maghiare ne arată – încă o dată – că doar teama de pedeapsă poate ține în frîu bestialitatea. Paginile despre coabitarea în celulă cu membri ai lotului Pătrășcanu aduce noi lumini asupra procesului și reliefează figura quasi-dostoievskiană a lui Belu Zilber, față de care autorul oscilează între fascinație și repulsie. Capitolul consacrat pregătirii și succesului unei greve a foamei printre

**Închisoarea
noastră cea
de toate
zilele**

ION
IOANID

EDITURA ALBATROS

deținuți infomețai e antologic.

Mai izbește – deși e comun mai tuturor mărturiilor – și sentimentul de a îndeplini, scriind, o datorie. Din moment ce deținuții fie au murit fără urme, fie, repuși în libertatea supravegheată a unei țări ea însăși închisoare, au tăcut spre a nu-și periclita familia, copiii, cineva trebuie să vorbească în numele lor. Primul roman al Gabrielei Adameșteanu, *Drumul egal al fiecărei zile*, editat recent (editura Litera), conține și el, cu prudențele de rigoare – a fost publicat în 1975 –, relația de surdo-muți dintre un tată ieșit din închisoare și fata lui neîncercînd să afle măcar pentru ce a fost închis și ce s-a petrecut cu el "acolo".

Despre amuțiții din sistemul totalitar, Ion Ioanid scrie:

"Amintirile lor au avut soarta comorilor îngropate în taină, în vremuri de restriște. Numai puține au mai fost descoperite. Cele mai multe s-au pierdut pentru totdeauna, odată cu moartea posesorilor, care le-au luat secretul cu ei în mormînt".

Acestora Ion Ioanid le oferă, drept răscumpărare, memoria sa larg cuprinzătoare.

Numai că societatea românească de azi, după ce a tresăltat o clipă, pare a

se cufunda din nou în păcatul uitării. Păcat aproape biologic. Tulburările de memorie sunt pentru indivizi semne de boală sau de senectute. Cînd epidemia se întinde la o colectivitate, diagnosticul se agravează, amnezia distrugînd continuitatea însăși a unui popor.

Din acest punct de vedere – dar nu numai –, atît de hulit și greșit numitul "proces al comunismului" face parte dintr-o terapie de primă urgență.

Într-un excepțional interviu acordat "României libere" (26/11/1992), Simon Wiesenthal, supraviețuitor al holocaustului, care și-a transformat viața într-o arhivă permițînd urmărirea criminalilor nazisti, amintea o evidență:

"Iertarea – spunea el – este o opțiune personală. Dar nimeni nu este legitimat să ierte în numele celor morți. (...) Nimeni nu are dreptul să ierte nici crimele național-socialismului și nici pe cele ale stalinismului".

Și:
"Nu există două feluri de a măsura. Încălțările omului trebuie pedepsite. (...) Dacă există în România oameni care, sprijinindu-se în partid, au făcut crime împotriva unor nevinovați, aceștia trebuie trași la răspundere. Astfel se poate pune o piatră de temelie la regimul democratic de mai tîrziu. Pentru ca în viitor criminalii să nu creadă că faptele lor vor mai trece neobservate. Aceasta este condiția "sine qua non".

Pentru criminali – pedeapsa penală. Altele, de izolare, pentru lichelele cărora Gabriel Liiceanu le-a lansat, încă plin de speranță, un memorabil Apel la 30 decembrie 1989. Între această dată și acest text și Porcul nostru de serviciu din 12 august 1992, parcursul deziluziei lucide n-a însemnat o capitulare. Una din cărțile cele mai însemnate, de la revoluție încoace, rămîne *Apel către lichele* (Humanitas, 1992), dovedind de ce prezența unui filosof în cetate rămîne necesară chiar atunci – poate mai ales atunci – cînd, așa cum se petrece la noi, nu numai oamenii dar și conceptele bîjbăie, încă traumatizate.

Criminalii se laudă la televiziune cu binefacerile pe care le-au răspîndit asupra victimelor. Lichelele s-au instalat în Parlament. De vină e mai ales *uitarea noastră cea de toate zilele*.

Și ea o închisoare?

Paris, 18 ianuarie 1993

“EXISTĂ DOUĂ MĂSURI ȘI DOUĂ MEMORII PENTRU ACELEAȘI FAPTE?”

Interviu cu **GABRIEL LICEANU** – realizat de **GABRIELA ADAMEȘTEANU**

Rumoarea terorii pătrundea în case

Citind articolul Monicăi Lovinescu, uitarea noastră cea de toate zilele, mi-am reamintit etapele în care am încercat, de-a lungul vieții, să recuperez, pentru mine, o istorie care era cu brutalitate împinsă în uitare. Mi-am reamintit însă și perioadele în care eu însămi nu am vrut să știu sau am acceptat cu pasivitate (era teamă?, era delicatețe?, era probabil un amestec) tăcerea celor din familie asupra “subiectelor periculoase”. Care este experiența lui Gabriel Liceanu în privința recuperării “personale” a memoriei?

Întimplarea a făcut ca de la o vîrstă foarte fragedă să am conștiința ororii care ne înconjură. Universul școlii, în care la orele de limba română, încă din clasele primare, ni se cerea să adresăm scrisori de mulțumire tovarășului Stalin, și cel al familiei “mic-burgheze” (mama – profesoară de matematică, tata – finanțist), în care comunismul și rușii reprezentau năpasta istoriei – erau evident două lucruri contradictorii. Îmi amintesc că aveam patru ani, mă aflam cu mama într-un tramvai, stăteam pe un scaun, cu nasul lipit de geam, iar cînd mama mi-a spus: “Nu mai sta cu nasul pe geam, e murdar” – am întrebat tărăgănat (vorbeam rar și aveam vocea groasă și sonoră): “De ce, au pus mîna rușii?”. Toată lumea din vagon a început să rîdă, iar mama m-a luat în brațe și a coborît la prima stație. După cum vezi, aveam toate premisele să devin mai tîrziu un “element dușmănos”. Am cunoscut deci, din capul locului, schizofrenia adevăr/minciună, care guverna viața unui spațiu de formare neomogen. Care copil cu mintea întreagă nu simțea că totul e cusut cu ață albă? Rumoarea terorii pătrundea în case chiar și în sufletul copiilor. Tatăl meu a fost dat afară în 1949 din Ministerul Finanțelor, ca făcînd parte din “echipa” lui Vasile Luca. Am și acum în minte imaginea lui, așezat, ore în șir, cu capul în mîini, pe marginea patului, pesemne îngrozit de ceea ce ar fi urmat să i se întîmple.

Avem aceeași vîrstă. Lucrurile arătau într-adevăr așa. Cînd a murit Stalin, i-am auzit pe ai mei, în casă, spunînd: “A murit căpcaunul...”. Era deci începutul obsedantului deceniu.

Exact. Am să-ți mai povestesc o întîmplare. Aveam 12 ani. Locuiam în Cotroceni, pe strada Dr. Lister. Era un noiembrie tîrziu, mă întorceam acasă, seara pe la ora 7. Era întuneric. Pe strada Grecescu, pe care veneam de obicei spre casă, m-a oprit un grup de milițieni. Mi-au spus să ocolesc pe strada Romniceanu. Nu am înțeles nimic. În clipa în care am intrat în casă am auzit împușcături. A doua zi dis-deminează, cînd m-am dus să iau pîine, am văzut, pe strada pe care nu-mi fusese permis să trec, întins pe trotuar, cadavru învinețit al unui bărbat îmbrăcat în haine proaste, dar noi (spiritul de observație al copiilor). Creierii îi erau proiectați pe zid. Pentru prima oară în viața mea vedeam un om mort și șocul a fost total. În dreptul

casei unde fusese împușcat, stătea unul dintre locatari care explica trecătorilor, șocați ca și mine de spectacol, că un hoț voise să-i spargă casa în seara dinainte și fusese împușcat, la timp, de miliție. Deci în seara dinainte eu picasem în momentul cînd se aranja scenariul acestei împușcări. În acel moment, în anul 1954, diferiți condamnați politici erau scoși din închisoare, li se înscenau asemenea lucruri și în felul acesta erau lichidați. Am asistat cum frați ai mamei sau veri de-ai mei mai mari au făcut experiența închisorilor din anii '50, pentru lucruri de nimic, cum se întîmpla atunci. Mi-a rămas în minte întoarcerea lor de la Canal: obrajii lor scofliciți, chelia apărută pe neașteptate, privirea schimbată, risul forțat, menit să-mi risipească teama. Vedeam deci, știam, și, cum părinții mei vorbeau în casă, din capul locului am asimilat răul cu această catastrofă istorică. Bănuiesc că din acea perioadă, în care prelucram toate aceste întîmplări la nivelul sensibilității mele, s-a creat o corectă receptare a unor adevăruri istorice cumplite, contra căreia școala, facultatea și toate ședințele de învățămînt politic nu au mai putut face nimic.

M-am pomenit într-o instituție-pivot a vieții ideologice

Liceul l-am urmat la “Gheorghe Lazăr”. Era un liceu cu copii proveniți, ca și mine, din familia “mic-burgheze”. “Lupta de clasă” nu pătrunsese aici, UTM-ul era o figură de operetă, iar cînd se termina anul și venea vacanța mare jucam fotbal cu manualele de limba rusă. În afara orelor de marxism sau de economie politică – asimilate însă ca o pastilă pe care trebuie să o iei –, nici un zvon al politicului (“demascarea”, excluderea etc.) nu pătrunsese în viețile noastre. Șocul cel mare s-a produs odată cu intrarea la Facultatea de filozofie, după ce am părăsit teritoriul “blind”, extrem de urban și rupt aproape de restul lumii, al liceului. Atunci m-am pomenit într-o instituție-pivot a vieții ideologice, care pregătea viitoarele “cadre de partid” și activiștii. Cînd, în 1960, în ultima clipă, m-am hotărît să mă înscriu la examenul de admitere al Facultății de filozofie, tatăl meu, stupefiat, m-a întrebat dacă îmi imaginez cumva că am să revoluționez filozofia marxistă. Evident că nu știam ce o să se întîmple, dar acum, cînd mă uit înapoi, cred că am făcut un lucru bun: am ajuns să cunosc la surse fiziionomia minciunii, în vederea unei ulterioare, nebanuite pe atunci, destrucțiuni a ei. În anul acela, 1960, la Filozofie erau 100 de locuri pentru cei “cu dosar” și 3 locuri la “fără dosar”, adică cei cu “origine burgheză”. La cei “cu dosar”, competiția era de 2 pe un loc, la cei “fără dosar”, 16 pe un loc. Pe cele 3 locuri am intrat eu, Victor Ernest Mașek și un alt băiat, Albert Berger, care mai tîrziu a lucrat la secția de sport a Agerpres-ului.

Acum se poate vedea ușor că anii '60-64 sînt ani de tranziție, de la ultima “stringere a șurubului” din 1958 spre “scurta deschidere”. Dimensiunea politicului lipsește însă din amintirile vieții mele de atunci. Trăiam o existență paralelă, așa cum au făcut aștia dintre concetățenii noștri, astfel că am aflat cu uimire, mai tîrziu, că în acei ani încă se mai practicau brutale excluderi din facultate. Spaima lor exista în mine, dar credeam că ele aparțineau deja unui trecut îndepărtat. Care sînt amintirile tale?

Comoția cea mare, cînd am simțit politicul pe pielea mea pentru prima oară, în afara receptării lui în postura de copil-spectator, atunci s-a produs. În acei ani am avut pentru prima oară experiența terorii politicului. La prima ședință UTC. Totul era de o violență, de o agresivitate... Stilul marilor ședințe, în care “nu se glumește, tovarăși”, în care se pregătea și se făcea execuția victimei. Să zicem că unul dintre cei 100 de colegi își “cosmetizase” la intrare dosarul, declarînd, de pildă, că părinții lui avuseseră zece pogoane, și nu trei. Cîțiva dintre colegi (constituiți în “activul de partid sau de UTC”) se deplasau la fața locului, în diferite sate ale țării, umblau în actele de la primărie și le confruntau cu datele declarate de student la intrarea în facultate. Cînd se descoperea o neconcordanță, dușmanul de clasă care încercase să se strecoare printre noi era denunțat și urma executarea lui în public. Ideea că niște copii – aveam în fond 18 ani – erau obligați să-și distribuie între ei, sub îndrumarea atentă a “cadrelor de partid”, rolurile de călău și victimă, pentru a reitera periodic ritualul acestor execuții interne, m-a îngrozit.

Portretele purtate la demonstrații – o siglă a umilirii asumate

Iar dacă e să vorbim pînă la capăt, din clipa aceea a început conștiința fetei noastre pervertiri. Cu excepția celor care înfundau pușcările, cu toții am respirat – în tăcere – aerul umilirii noastre. Și cît de tare era aerul acesta în Facultatea de filozofie și cît de mare trebuia să fie tăcerea! În 31 decembrie '89, cînd am făcut acea emisiune pentru televiziune, unul din lucrurile pe care le-am spus și pe care le credeam și le cred era că, într-un fel sau altul, cu toții am fost întinați, de vreme ce am trăit aici și am respirat, vrînd-nevrînd, toxinele minciunii generalizate. Sîntem mulți cei care nu am sporit niciodată, cu vorba sau cu fapta, acest univers al minciunii, dar l-am perpetuat prin tăcerea noastră sau prin participarea pasivă, de turmă. Chiar faptul, de pildă, că participam la tot soiul de demonstrații, că ni se puneau un portret în mînă și că îl căram cu noi ca pe o siglă a umilirii asumate. Dar atunci, la acea ședință de excludere, am trăit prima oară rușinea de a face ceva împotriva voinței și a credinței mele. Rușinea de a

trebui să taci. Pentru că la ședințele în care era scos unul dintre noi, ca o oaie de jertfă în afara turmei, și era prezent în public, știam foarte bine cu toții că a te ridica de partea lui însemna să-l urmezi. Și lucrul acesta s-a întîmplat de-a lungul celor cinci ani ai facultății cu cîțiva colegi, care au avut splendoarea sau inconștiența să facă acest gest. Am asistat așadar la aceste lucruri, am închis ochii și am participat astfel la ele prin tăcerea mea. Deci șantajul cu facultatea, cu locul de muncă și, implicit, inducerea sistematică a complicității în conștiințele noastre a funcționat ani la rînd în viețile noastre de sclavi triști.

Pînă unde poți fi îmbrîncit în complicitate și compromis?

Am acceptat regulile acestui joc care, în grade diferite, spuneam, ne-a întinat pe toți. Bineînțeles, îți pui întotdeauna întrebarea pînă unde poți fi îmbrîncit în

complicitate și compromis. Și îmi vine în minte un alt episod care îmi spune că, în feluri diferite, pentru mulți dintre noi, există granițe care nu pot fi trecute. Existau ședințele-mamut din aula de la Drept, conduse de diferiți bonzi de partid, pe care între anii '60-'63 le-am prins și eu. Dacă mai îți mînt, din cînd în cînd, în timpul raportului pe care îl citea primul-secretar sau mai știu eu ce politruc de acolo, cineva striga din sală o lozincă și toată sala se ridica în picioare și scanda lozincă vreme de un minut. Acest entuziasm era constant cu ajutorul studenților de la Drept și Filozofie. Deci eram convocați cu o oră-două înainte de ședință și ni se puneau în mînă bilețele cu diferite lozinci, care erau distribuite pe grupe de cîte două persoane. La un moment dat i-a venit rîndul să participe la acest circ și anului din care făceam eu parte și am fost risipiți doi cîte doi în diferite puncte ale balconului aulei de la Drept, urmînd să apreciem cînd, la o propoziție încheiată de vorbitor cu un cuvînt propice, urma să plasăm lozincă. (Dacă,

de pildă, într-o propoziție se vorbea de URSS – de altfel, vorbitorul era și el dresat să facă pauzele de rigoare –, strigai în gura mare "URSS – bastion al păcii e"). Și am simțit că nu am să pot face acest lucru. Cu nici un preț. Chiar dacă era să pierd și facultate și tot. Și când a venit momentul, colegul meu – un viitor filozof care provenea din rândurile clasei muncitoare din Craiova – mi-a spus că a venit rândul meu. A trecut o propoziție, a trecut și a doua și nu s-a întâmplat nimic. "Ce faci?", m-a întrebat colegul meu. I-am spus că eu nu... să strig. "Bă, ce fraier ești, ce timid ești", mi-a zis, "dă încoace", că strig eu și pentru tine". Acestea sunt lucruri pe marginea cărora poți broda la infinit. De ce, în fond, ar fi mai glorios să nu poți să strigi în gura mare, într-o aulă, "URSS – bastion al păcii e", și de ce ar fi mai scuizabil faptul că taci în fața unei execuții publice?

Nu se poate pune semnul egalității între figuranții terrorizați și protagoniștii execuției

Nu ajungem cumva la o culpabilizare generală, pe care de trei ani o susțin cei care au deținut și înainte puterea?

Problematizând lucrurile în felul asta, nu aș vrea să dau apă la moară teoriei cu "vina generalizată", care a ajuns să constituie un alibi pentru oamenii aceștia. Nu se poate pune semnul egalității între figuranții terrorizați și protagoniștii execuției. Prietenul Andrei Pleșu, într-un acces de nombrilism etic, a spus la un moment dat: "Hai să nu ne mai uităm la vina altora, să ne uităm mai degrabă fiecare la noi". Îmi vine în minte chiar cazul excluderii lui din corpul didactic al Facultății de arte plastice, în 1982, cu ocazia afacerii "Meditația Transcendentală". Oare tovarăsa Clătici, activistul de la Centrul Universitar București, care a orchestrat execuția lui atunci, a coborât măcar o singură dată în conștiința ei? Oare aceeași vină îi unește pe Pleșu și pe tovarăsa Clătici, sau pe tovarăsa Clătici, care trona în fața amfiteatrului, și pe cei care stăteau terrorizați – doar era vorba, nu-i așa? de un atentat la "securitatea statului" – în băncile din fața ei?

Oamenii de genul nostru sînt mai tot timpul dispuși să scruteze în ei. Și lucrul acesta merită să fie făcut și ar fi minunat dacă ai ști că de partea cealaltă lucrurile s-ar petrece la fel. Dar pînă acum nu există semne că vreo tovarăsa Clătici și-a făcut examene de conștiință. Dimpotrivă, tot ce am constatat în acest timp este că eu nu uit rușinea acelor episoade la care am asistat ca martor tăcut, continuînd să le consider puncte negre pe harta conștiinței mele, în schimb puzderia de personaje care s-au pus cu vorba sau fapta în slujba celui mai mare rău al omenirii nu se sfîșie să se arate, să vorbească cu dezinvoluntă, să fie sigure pe ele. Îmi vine în minte mereu acel personaj care îmi preda la facultate istoria artei și a literaturii universale, care mai tîrziu l-a comparat pe Ceaușescu cînd cu omul complet al Renașterii, cînd cu un omolog al epocii lui Pericle, nîmbat de glorie și geniu. Nici nu i se uscăse bine cerneala marilor linguiști, cînd, pe 22 decembrie, a apărut la televiziune, declarînd că a sosit "pe tanc" pentru a declara țării bucuria pe care i-a provocat-o căderea dictatorului. Astăzi această doamnă conduce Academia Română din Roma.

Care nici acum nu a reușit să redevină o instituție de cultură, cum a fost în aceeași clădire, în perioada interbelică, Școala Română din Roma, și nici n-are

cum să devină sub conducerea doamnei sosite la Televiziune "pe tanc", acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Dar să ne întoarcem. Care crezi că este momentul maturizării tale politice?

Nu cred că un om este matur într-o societate depolitizată, așa cum a fost a noastră, mai devreme de 25-30 de ani. Noi am fost castrați politic, cu bună știință, am rămas infanți și interesul era să rămînem infanți cît mai multă vreme. La noi a existat mai mult un zumzet al conștiinței moral-politice, o indignare naivă și copilărească, pe care am tras-o după noi ani și ani de zile. Poate că ea a fost totuși șansa purității noastre. Se vede lesne și astăzi că noi avem un mod cît se poate de naiv de a discuta problemele politicii. În ce mă privește, doar după ce am terminat facultatea mi-am descoperit capacitatea de a exprima un punct de vedere în public. În primii ani în care am ajuns cercetător la Institutul de filozofie – terminasem facultatea ca șef de promoție și am ales Institutul –, care au fost și primii ani ai domniei lui Ceaușescu, lucrurile s-au desfășurat oarecum acceptabil. Cercetătorii nu mai erau obligați să facă cercetare pe "documentele de partid", iar lucrările mele la Institut priveau în exclusivitate pe Nietzsche, pe Unamuno, pe comentarii aristotelici, și o vreme am trăit într-un oarecare confort moral. Nu mai exista atmosfera din facultate. După '71, lucrurile au răzuit însă în matca știută. Atunci n-am mai tăcut, dar nu mai eram chiar un copil pe care puteai să-l azvîrli în stradă ca în anii de facultate. Și totuși conflictele la care am ajuns în final, fiind decretat un dușman al marxismului, au sfîrșit cu excluderea mea din acest institut.

Un caz de plagiat

În Epistolar, cred, există referiri la acel episod, ca la ceva ultracunoscut. Dar cred că a fost cunoscut doar într-un mediu restrîns.

A fost o ședință de toată frumusețea. Devenisem pentru politrucii Institutului (Radu Pantazi, secretarul de partid al Academiei, și Vasile Popescu, secretarul de partid al Institutului), un personaj insuportabil și indezirabil, un corp străin, neasimilabil. În Jurnalul de la Păltiniș m-am referit la un moment dat la acest episod și-mi propuneam acolo să nu-i numesc pe cei care l-au construit, din teama magică de a nu-i institui prin simpla lor numire. Era o lume de umbre, mi-am spus, fără substanță, care de fapt nici nu există cîtă vreme nu e chemată la rampă. Astăzi cred că lucrurile arată altfel și cred că această discreție este în momentul de față o eroare. Pentru că ei sînt tot la Institutul de filozofie al Academiei și continuă, instituțional, să reprezinte filozofia țării. Ce s-a întîmplat deci atunci? Cum moda proceselor pur ideologice trecuse, s-au gîndit să mă acuze de altceva. Așadar, într-o ședință din decembrie 1974, am aflat că plagiam. Pe cine plagiam? Pe Noica. Ședința, recunosc, a fost remarcabil organizată: a început cu un banal bilanț. Toată lumea moțăia. Eu nu știam absolut nimic, citeam pe sub masă o carte pe care urma să o traduc – Psihologia literaturii. Unul dintre tipii care erau la curent cu ce avea să urmeze și care nu întîmplător stătea lîngă mine, enervat probabil la gîndul că nu voi lua șocul în plin, mi-a spus: "Măi, tu nu ești atent?". Și, într-adevăr, Pantazi, care conducea ședința, a zis: "Acum, după ce am enumerat toate succesele pe care le-am avut în acest an, un fapt absolut regretabil, un lucru care pune Institutul nostru într-o lumină urîtă, o încălcare a regulilor

elementare ale eticii profesionale – un caz de plagiat, tovarăși". Toată lumea a ciulit urechile. Eu, amuzat, mi-am zis: "Ia te uită, pe cine or fi prins plagînd?". Și aud: "Este cazul tovarășului Liiceanu". Mi s-a părut o poveste suprarealistă, un banc enorm de prost. A urmat demonstrația. Pe masă se aflau cărți ale lui Noica și extrase din revistele în care publicasem eu. În ultimul număr din Revista de filozofie era un articol, care pe urmă a apărut în Tragicul, și în care vorbeam de fratele fiului risipitor. Noica, în Jurnalul filozofic din '44, își axase tot discursul pe raportul între fiul risipitor și fratele fiului risipitor. Deci eu făcusem apel la unul din motivele celebre ale culturii tradiționale europene, Biblia fiind un bun comun al tuturor oamenilor de pe

lumea asta, și vorbeam pe limba mea, în contextul meu, despre fratele fiului risipitor. Faptul că Noica vorbise despre asta în '44 nu demonstra nicidecum că eu îl plagiasem pe Noica, ci pur și simplu că în aceeași măsură făceam referință la unul din personajele parabolei biblice. Pantazi, în incultura lui, își imaginase că în parabolă nu exista decît fiul, iar că fratele fiului risipitor e o invenție a lui Noica. Imediat după asta s-a sculat corul micilor trepăduși și al nulităților din Institut, care și-au exprimat indignarea, amintind în trecut că am beneficiat de o educație burgheză și că am sorbit limbile străine cu lingurița cînd beam lăptic. Lumea era siderată, neputîndu-și imagina că cineva poate să facă o acuzație atît de gravă fără nici un temei. Și, ca în fața unui prestidigitator, nu mai era atentă la ce se petrecea de fapt, ci la iluzia care i se dădea. Pînă atunci treceam drept un personaj foarte onorabil, un cercetător cu un anumit standard de prezentare a lucrărilor etc. Ei bine, am simțit cum în sală pătrunde îndoiala; își spuneau probabil cu toții că nu se poate să nu fie nimic adevărat, din moment ce exista o acuzație atît de gravă.

"Tovarăși, e cu Biblia printre noi"

Din fericire, directorul de atunci al Institutului, Alexandru Tănase, a avut inspirația să spună: "Este o acuzație prea gravă pentru ca să o putem discuta în continuare astăzi. Propun să reluăm dezbateră pe larg". În felul acesta am avut posibilitatea, vreme de trei-patru zile, să încep să le arăt celor din jur despre ce este vorba.

Ședința a fost fixată pentru 24 decembrie și modul meu de apărare era să vin pur și simplu cu Biblia, să citesc parabola fiului risipitor și să arăt că personajul fratelui apare acolo și că nu este nicidecum o invenție a lui Noica. Cînd mi s-a dat cuvîntul, am spus: "Am să citesc parabola biblică, ca să punem capăt acestui episod jalnic". În clipa în care și-a dat seama de ridicolul la care se expune, tov. Pantazi a țîșnit în picioare, a bătut cu pumnul în postavul roșu al mesei de ședințe și a urlat cu mîna întinsă către mine, ca în cele mai patetice tablouri de demascare a dușmanului de clasă: "Tovarăși, e cu Biblia printre noi! Oare de ce? Pentru că este ajunul Crăciunului?". Acum, acuza se mutase pe un alt plan: E cu Biblia în templul marxismului. Deci iată ce personaj avem printre noi. N-o fi

plagiat el, dar uitați-l în schimb cum s-a demascat ca dușman ideologic. Povestesc toate astea pentru hazul tardiv al lucrurilor și gîndindu-mă că toate aceste lichele continuă să reprezinte, oficial vorbind, filozofia română. După acest episod am părăsit Institutul de filozofie și am trecut la Institutul de istoria artei, care nu era o instituție fierbinte ideologic.

Șansa de a traversa o lume a răului cristalizat

Cred că trecerea mea prin Facultatea de filozofie și prin Institutul de filozofie al Academiei a reprezentat un prilej pentru a cunoaște la sursă reflexul ideologic al răului și tehnicile promovării lui.

Așa îmi explic și radicalitatea de care sînt acuzat la ora actuală. În aceste instituții ajungeau de obicei oameni care trecuseră din oarecare convingere prin școala marxismului. Eu am fost un personaj prost selectat, doar pe criterii profesionale. Am străbătut acest peisaj al dezolării supreme cu speranța că voi ajunge cîndva să-l destructurez în cunoștință de cauză. Făcînd parte dintr-o lume care menținea contactul cu valorile antebelice, prin oamenii care mi-au fost adevărații maeștri, am cunoscut în același timp rădăcina ideologică a răului și am putut să mă refer la ea cît de cît documentat. Într-o mare măsură, Apelul către lichele, fragmente din Jurnalul de la Păltiniș și teme întregi din Epistolar nu au fost posibile decît pe seama acestei experiențe. Cred că fiecare dintre noi a făcut, pe parcursul vieții, experiența

(Continuare în pag. 10)

"EXISTĂ DOUĂ MĂSURI ȘI DOUĂ MEMORII PENTRU ACELEAȘI FAPTE?"

(Urmare din pag. 9)

"lichelelor" sale. Dar eu am avut șansa de a traversa o lume arăului cristalizat – avanposturile ideologiei – care colcăia de lichele de excepție: secretarii de partid din institutele ideologice, activiștii, tipii cu propaganda de la centrele universitare... I-am cunoscut pe unii dintre călăii culturii române (de pildă, Guljan), personaje de anvergură negativă care au fracturat și remodelat "partinic" sectoare întregi ale culturii românești. Am cunoscut tehnicile curente de inducere a terorii, în care bătutul cu pumnul în masă nu era o metaforă. La majoritatea întrunirilor profesionale sau "de partid deschise" (nu eram membru de partid) ni se făcea câte o injecție de readucere la ordine. Relaxarea nu dura niciodată mai mult de două-trei săptămîni, pentru că, sub forma unei ședințe dure, ți se aducea periodic aminte care este linia partidului.

Terminând în '65 cu o medie destul de mare, dar nu suficient de mare ca să fiu prima, am prins unul din ultimele posturi în București. Acesta era, stupoare pentru familia mea, Editura Politică. Aveam un dosar de familie foarte prost, dar pentru cîțiva ani dosarele nu au mai contat. Șeful de cadre al Editurii Politice a încercat să mă convingă să accept un schimb, dar n-am avut încredere că nu mă trage pe sfoară. Și au trebuit să mă accepte. Era de fapt o redacție pentru dicționare, din care peste trei ani avea să se desprindă Editura Enciclopedică.

Dacă aș fi avut ochi să văd (dar eram introvertit și abulic), aș fi văzut probabil lucruri foarte interesante. Valter Roman, directorul editurii, era seniorul îndepărtat al unei curți feudale. După Facultatea de filologie, în care începuse "deschiderea", mi s-a părut că am nimerit într-o pivniță fără aer, între oameni mușcați. De fapt, acolo se petrecea un lucru pe care nu am știut să-l văd, se termina o epocă și începea alta, se făcea un schimb de echipe. Editura era plină de nume ale trecutului, care începeau să piardă teren.

Exact. Noi nu am cunoscut prima garnitură. Noi nu am trăit epoca lui Leonte Răutu, a lui Roller etc., a marilor epuratori din prima etapă. Noi am cunoscut garnitura a doua: oameni care nu aveau nici măcar nimbul personalității răului, ci doar mediocritatea lui. Dacă scormonim memoria generației noastre și a felului în care am evitat marile compromisuri, trebuind totuși să respirăm, periferic, aerul lor, îmi mai aduc aminte de un lucru. La un moment dat, în Institutul de filozofie fiind, după acea ședință faimoasă despre care ți-am povestit, am fost chemat, în mod cu totul paradoxal, de secretarul Academiei – tovarășul Goliat. Un nume – în mica noastră ogradă. Era un om inteligent, cu vocea bine pozată și dotat cu un real rafinament al discursului. Ulterior a devenit ambasador în Spania. M-a chemat într-o zi să mă întrebe, pe un ton cald-baritonal, de ce pînă în acel moment, după aproape zece ani de cercetare la Institutul de filozofie, nu mi-am exprimat dorința de "a intra în rîndurile partidului". La Facultatea de filozofie – pe lângă ceilalți colegi ai mei, care aveau o origine muncitorească sau țărănească – reușisem să evit această problemă spinoasă tocmai pentru că nu aveau un dosar grozav.

De fapt, aveam în cap că pentru nimic în lume nu trebuia să devin membru de partid. Indiferent cu ce aș fi plătit acest refuz. Indiferent că Noica însuși

mi-a spus la un moment dat: "Gabi, dragă, în fond de ce să-ți riști o poziție de unde poți să faci mult bine, de dragul respingerii unui lucru care nici măcar nu e un compromis? Pentru că a deveni membru de partid este astăzi ca și cum ai spune că ești membru de sindicat". Ei bine, eu nu credeam asta. Sau în străfundurile ființei mele nu acceptam acest tip de argumentare. Aveam un singur criteriu: că nu pot să intru într-un partid a cărui istorie este mînjită de sînge. Pesemne că dacă discuția aceea ar fi avut loc în alte condiții, cînd teroarea putea fi mai mare decît repulsia sau cînd judecata morală nu era încă formată, nu știu dacă aș fi avut același tip de intransigență. Dar în momentul cînd a avut loc această discuție, aveam altă vîrstă și mă țineam cu dinții de acest punct de vedere: nu pot să devin membrul unui partid, oricît de edulcorat și sindicalist ar fi devenit el, pentru că aș participa la genealogia unei formațiuni mînjite de sînge.

Trecutul acesta continuă să fie prezentul nostru

Există întotdeauna o argumentare interioară a compromisului. Eu, care am intrat în partid în anii deschiderii (dar care începea să se închidă), prin '71, cred, cu aceeași indiferență cu care intrasem în UTC, la pionieri etc., îmi spuneam că un astfel de scrupul moral e deja demodat pentru generația mea, căreia comunismul îi apărea instalat pentru eternitate. Deci ce i-ai răspuns tovarășului Goliat?

I-am spus că nu pot să intru în partid, pentru mine partidul comunist nu este o abstracție, este organizația de partid de la Institutul de filozofie. Iar organizația de partid de la Institutul de filozofie este o mică mașinărie specializată în ședințe de terorism intelectual. Eram în 1974. În anii '50, o asemenea discuție s-ar fi terminat rău. "Păi tocmai de aceea trebuie să intrăm. Ca să ridicăm

calitatea morală și umană a acestui partid", mi-a răspuns. Cu asta discuția s-a încheiat și nimeni nu a mai venit vreodată să mă întrebe de ce nu intru în partid.

Dar de ce merită, în fond, să evocăm toate lucrurile astea? Pentru că, după decembrie 1989, speranța că lucrurile nu ar mai putea continua așa s-a spulberat. Noi nu facem acum doar o incursiune melancolică în micile sau marile noastre drame din trecut. Trecutul acesta, cu toate personajele lui, continuă într-un fel să fie și prezentul nostru. Capacitatea de pliere și repliere a acestor oameni care ne-au urîțit viața este infinită. În clipa în care trebuia predicat internaționalismul, au fost campionii internaționalismului. Din clipa în care s-au văzut obligați să predice comunismul naționalist, au devenit campioni comunismului naționalist. Acum, după decembrie '89, acest "Mitică" Pantazi – pe care l-am evocat nu fără o considerabilă repulsie – a declarat că practicase de fapt ani de zile o rezistență pasivă la tot ce se întimpla, pentru că, nu-i așa, "dragi colegi, vă aduceți aminte, eu de fapt jucam foarte mult șah la Institut și șahul era forma mea de nealinieră la tot ce se petrecea". Acest tip, care a terorizat ani de zile ideologic Institutul, declară astăzi că el a fost unul dintre blindele personaje retractile care au boicotat sistemul și ideologia comunistă jucînd șah! Directorul actual al Institutului de filozofie este și el una dintre figurile care prezida la masa aceluși rușinos proces pe care l-am trăit pe pielea mea – filozoful Gogoneață. Este o mlaștină a istoriei care continuă să mustească. Dacă mîine, oricare din ei, ar trebui să slujească indiferent ce ideologie a puterii, indiferent care ar fi acea putere, nu te îndoi că ar sluji-o făcînd uz de aceeași pantomimă pe care au pus-o în joc cînd au slujit, fără urmă de credință, una sau alta din etapele acestei ideologii. Ei sînt în fond expresia lichelei în stare pură. Nu cei care au mizat pe o ideologie și pe un crez. Aceștia au fost monștrii istoriei, care au omorît sau au stîlcit destine, mînați de o convingere. Ceilalți, "simplele" lichele, au făcut același lucru mînați doar de rațiuni de profit.

Sofismul "vîntătorilor de vrăjitoare"

De aceea, sînt foarte mulți cei care resping "procesul comunismului" – cu această sintagmă, poate nu foarte inspirată. Sînt mulți cei care ar prefera uitarea.

Este adevărat că această sintagmă a fost speculată în toate felurile pentru a lăsa să se înțeleagă că e vorba de o "vîntătoare de vrăjitoare". Există o carte care a apărut recent, a lui Volkoff, în care se discută sintagma "vîntătoare de vrăjitoare", observîndu-se în mod subtil că ea a circulat în același timp, după '90, în toate țările din Est, ca și cum ar fi fost lansată dintr-un centru unic. Și că ea pune în joc un teribil sofism. "Vîntoarea de vrăjitoare" – observă el – era făcută de Inchiziție, deci de exponenții puterii, nu de victime. Și, în al doilea rînd, vîntoarea de vrăjitoare opera cu inocență, nu cu culpabilitate. Deci sofismul este dublu. Nu cei care dețin instrumentele reglării judecă și cer astăzi acest proces, și nu niște inocenți sînt obiectele acestor procese. Dimpotrivă, cei care reclamă acest lucru sînt victimele autentice sau conștiințele rămase lucide ale perioadei prin care am trecut. Or, să aplici această formulă – "vîntoarea de vrăjitoare" –, punînd-o în contul

victimelor care revendică nu un proces juridic, ci pe acela al unei clarificări, este unul dintre felurile de a arunca un vâl al confuziei peste un lucru care ar trebui să rămînă, cred eu, în miezul atenției noastre. Procesul comunismului nu e un proces juridic. Că el are și o componentă juridică (în măsura în care este vorba și de mari criminali, care oriunde pe lume sînt judecați după toate legile omenirii și ale justiției, indiferent din ce direcție și ideologie vin) este un fapt indiscutabil. Aici însă este vorba de un lucru în același timp mult mai simplu și mult mai complex: cum să facem să nu trăim mai departe cu răul ignorat și neînțeles lîngă noi, pentru ca acest rău să nu se poată repeta?

Evreii nu i-au uitat pe cei care le-au omorît copiii, frații și părinții în lagărele naziste. Și este normal așa. De ce și-ar uita celelalte popoare morții din lagărele comuniste? De ce trebuie Elisabeta Rizea să-i uite pe cei care au scalpat-o, atîrnînd-o de păr într-un cîrlig? De ce trebuie să uite Monica Lovinescu faptul că mama ei a fost condamnată la 18 ani închisoare (și a murit acolo) pentru "vorbe de denigrare la adresa regimului popular"? De ce trebuie noi să ne uităm morții, închiși și schingiuiți, viețile noastre devenite cenușii, destinele noastre frînte, umilînța continuă, minciuna în care a trebuit să trăim și care ne-a guvernat clipă de clipă viața? Există două măsuri și două memorii pentru aceleași fapte?

Pentru torționari și călăi există, repet, legile universale ale justiției, prin suprimarea cărora crima este scuzată, încurajată și repetabilă. Pentru ceilalți, pentru lichele, pentru sicofanți și oameni cu două-trei conștiințe, pentru activiștii care ne țirau în ședințe, pentru cei care ne urîteau viața de toate zilele, care ne făceau uscenări, care ne amenințau la telefon, care întrețineau mica teroare, care semănau ura și dezbinarea – există oprobiul prin simpla arătare cu degetul. Există numirea, există spunerea, există ne-tăcerea. Și nu stringerea scîrboasă a mîinilor, nu bătaia conciliatoare pe umăr, urmată de un ris forțat și însoțită de un "Hai, frate, asta a fost, acum n-o s-o ținem langa toată viața!"

Evident, n-o s-o ținem langa toată viața. Dar pentru asta e nevoie de ceva. Ceea ce li se cere acestor oameni este, dacă nu un neipocrit regret, dacă nu o vagă remușcare pentru scîrboșenia pe care au lăsat-o peste noi decenii la rînd, atunci minima decență de a nu-și mai ridică glasul o vreme, de a nu mai apărea la rampă doar cu costumul schimbat. În toți acești trei ani, nu ne-a fost dat să auzim, din partea nimănui, nici cea mai palidă scuză cerută poporului român. Dimpotrivă, tot vechile victime au fost arătate cu degetul. "Uitați-vă la ei. Nu vor concilierea, nu vor consensul. Nu vor să se pupe în piață cu noi, securiștii, cu noi, activiștii. Nu vor să ne lase să-i conducem mai departe." – Nu se cheamă asta nerușinare? Și pe această nerușinare vrem noi să relansăm istoria acestei țări?

E PRESA O AFACERE?

HORIA FLORIAN POPESCU

VREMEA PUBLICAȚIILOR DE PARTID A TRECUT

Am scris la publicațiile Partidului Național Liberal, "Viitorul" și "Liberalul", timp de trei ani. M-am retras din redacție (în decembrie 1992) împreună cu alți doi colegi, Adina Dian și Eugen Iordache, în momentul când, prin incapacitatea de a accepta responsabilitatea pentru eșecul electoral și prin intoleranța față de curentele de opinie din partid, actuala conducere s-a plasat în contradicție flagrantă cu enunțurile fundamentale ale concepției liberale. M-am dus cu entuziasm, de la bun început, la ziarul "Viitorul", apoi la "Liberalul", și anii petrecuți în redacție mi-au oferit posibilitatea de a contempla spectacolul lumii politice românești în fază de geneză, din fotoliul de orchestră.

Ziaristul unui partid democratic își propune cel puțin patru obiective. Mai întâi, el încearcă prin editoriale, analize atent elaborate și prin selecția scrupuloasă a informației relevante să încalce publicului o schemă interpretativă care să permită evaluarea corectă a faptelor, evenimentelor, întâmplărilor din viața socială, economică, politică a țării. Nu este vorba de o schemă interpretativă doctrinară, ci de una universal-valabilă în orice societate democratică. Ziaristul de partid se străduiește să facă limpede deosebirile de concepție dintre diferitele formațiuni politice aflate în competiție și să sugereze cu discreție dar persuasiv excelența ideologiei pe care o servește. Apoi, ziaristul de partid prezintă activitățile și prestațiile personalităților din propria formațiune politică. În sfârșit, ziaristul de partid are datoria să impună un stil urban de dispută politică și să contribuie astfel la dezagregarea "limbajului de lemn", această sinistru scleroză a gândirii, provocată de comunism, și la flexibilizarea ideologiei cititorului său.

Punctul nevralgic al activității în presa de partid îl reprezintă prestația personalităților politice "ale casei". Rateurile, demersurile lor eronate sau contestabile nu pot fi cenzurate public. Și, slavă Domnului, personalitățile politice post-decembriste din opoziție au prilejuit multe momente de profundă disatisfacție. Este drept, în politică albul imaculat nu există. Dar ziaristul are obligația morală de a sesiza apariția punctelor negre și de a da alarma în cazul când albul riscă să devină cenușiu. De aceea, cred că vremea publicațiilor de partid, adică a acelora care au ca patron partidul, a trecut.

Publicațiile de succes au ele însele un Patron. Este acesta doar un proprietar, pur și simplu, care dorește din orgoliu să iasă în public sau este unul cu opțiuni politice clare? Patronul, s-ar zice, are ca scop exclusiv prosperitatea

întreprinderii. Cum și-o asigură însă într-o epocă în care reușita publicistică este condiționată puternic de atitudinea politică explicită sau implicită? După cum se poate vedea lesne, urmărind evoluția unor publicații independente, "de opinie", reușita lor se asociază, din păcate, cu slalomul între Putere și Opoziție.

Este și aici de discutat. Puterea, scrisă adesea cu majuscule, reprezintă un concept politic vag. Orice putere este contestabilă, o contestă cei ce nu o dețin. La noi însă e vorba de prelungirea puterii de tip neo-comunist, o putere autoritară, în cel mai bun caz, dar care riscă să se transforme în una totalitară în absența unui control sever din partea opoziției. Cred că naivitatea post-decembristă s-a manifestat prin adoptarea unui sistem binar de estimare a politicului, PUTEREA-OPOZIȚIA. Trei ani de istorie a tranziției arată că lucrurile sînt mult mai complicate. De pildă, Petre Roman și echipa lui au trecut din zona Puterii, unde au desfășurat activități blamabile, în aceea a Opoziției, unde se străduiesc să devină convingători.

Fenomenul politic al tranziției este teribil de încâlcit și cere minuție de la analist. În cadrul ziarelor de partid, analiza se blochează și începe să fie neconvingătoare din cauza imposibilității de a evalua critic personalitățile formațiunii politice proprii. Cum observațiile critice vizează numai persoane din exteriorul partidului, s-ar deduce - dar cine poate crede? - că numai acestea sînt supuse greșelii. Oamenii politici din propriul partid ar fi infailibili (sic!).

Așadar, presa de partid iese din circuit. Presa independentă, activă în tabăra opoziției autentice, chiar dacă la modul anarhic și, de aceea, de multe ori, derutant, parcurge ea însăși o perioadă de criză. Lupta pentru câștig și concurența între proaspetele trusturi de presă produce o pernicioasă inflație de informație irelevantă și o ușor detectabilă tactică politicianistă.

Soluția ideală ar fi editarea unor publicații independente - adică fără dependență materială sau de alt fel față de anumite partide angajate în lupta pentru putere -, dar care să reprezinte o opțiune ideologică fără echivoc. Asta ar presupune o conștiință politică bine antrenată - la jurnaliști - și un spectru politic național bine definit. Sîntem în situația aceasta? Sînt patronii preciz orientati? Sînt ei dispuși să-și diminueze câștigurile pentru a educa publicul într-un spirit democratic de înaltă ținută? Sînt grupurile redacționale sudate printr-o aderență relaxată la o concepție politică? Mă tem că nu!

informare. Cele mai bune publicații consider că sînt "România liberă" și "22", pentru că sînt mai inteligente, mai cinstite și împărtășesc ideile opoziției. Cel mai mult citesc "România liberă"; revistele de cultură, din lipsă de bani, nu le mai urmăresc. Aș dori ca presa actuală să semene cu presa dinainte de război.

Scarlat Elena (casică): Presa mi se pare așa și așa. Cele mai bune mi se par "Evenimentul zilei" și "Academia Cațavencu". Ziarul pe care-l citesc cel mai mult este "Evenimentul...". Reviste de cultură nu prea citesc. Aș dori ca presa să fie cât mai sinceră.

Stanciu Maricel (student - ASE): Cele mai bune publicații la ora actuală sînt "România liberă" și "Tinerama", pentru că sînt mai ridicate intelectual și pentru că îmi plac pur și simplu. Cel mai mult citesc "România liberă". Reviste românești de cultură nu prea cunosc, dar cred că sînt necesare. Aș dori ca în presă să fie mai puțin can-car și mai multe explicații.

Iegh Gheorghe (lăcătuș STIROM): Cele mai bune îmi par "Adevărul" și "Lumea", pentru imparțialitatea lor. Cel mai mult citesc "Magazin istoric" și "Revista de istorie militară". Despre publicațiile de cultură am o părere bună, dar, neasubvenționate, acestea acum apar, acum

dispar. Aș dori ca în presă să se vorbească mai puțin urît despre țară de către cei care vor să iasă în frunte, și de colo și de colo.

Buru Teodor (inginer): Cel mai ponderat ziar mi se pare "Meridian"; "Evenimentul zilei" e prea de scandal. Ce citesc mai mult? "Meridian", "Libertatea". Revistele de cultură sînt destul de interesante, dar nu știu cită lume pricepe problemele puse aici. Cum aș dori să fie presa? Să se mai renunțe la sexy-urile astea. E bine totuși însă că există publicații pentru toate categoriile de populație.

Odangiu Maria (proiectant): Presa noastră e bezmetică. Pur și simplu are în spate pe cineva, care plătește să se scrie. Unele publicații sînt chiar indecente, și pe urmă nu sînt făcute de profesioniști. Unde, care jurnaliști? Nici o publicație nu mi se pare bună, iar cele de cultură sînt inexistente și e păcat. Aș dori ca presa să informeze, să nu mai calomnieze, ziaristii să nu se mai certe între ei. Deci o presă fără reviste porno și o presă patriotică.

Anchetă realizată de FLORI SAVA

ANDREEA PORA

Ce spun patronii...

TRUSTUL EXPRES

După cum povestește Cornel Nistorescu, Trustul Expres s-ar fi născut în ianuarie '90 din 120 lei și ideea lui Mihai Cărciog de a face un ziar. Primele două numere au fost scoase pe datorie la Tipografia "Universul". În acest moment cifra de afaceri a trustului, ce cuprinde publicațiile Expres, Expres Magazin, Evenimentul zilei și Telegraf, se situează în jur de 300-400 milioane lei. Afacerile întregului trust nu se reduc însă numai la presă, ci cuprind și o rețea de difuzare, turism, afaceri comerciale.

Trustul Expres a mai avut și unele "rebuturi", "oprite" din cauza nerentabilității: Domino, Plus-Rock, Radio Europa liberă și Expres internațional.

La ora actuală, Expres are un tiraj de 50.000 exemplare - după ce în '90 a avut 200.000 și în '91 aproximativ 100.000. Difuzarea se face în exclusivitate prin rețeaua proprie, prețul de cost fiind 25 lei din prețul de vânzare (40 lei). Cu banii de la Expres a fost scos Evenimentul zilei - marea afacere a trustului. În privința Expres Magazin-ului, cu toate că are un tiraj de 140.000 ex., nu se poate discuta despre rentabilitate deoarece are un număr foarte mare de angajați și un consum enorm de hirtie.

Acțiunile trustului sînt distribuite astfel: 54% - Mihai Cărciog, 31% - Cornel Nistorescu și 15% - Ion Cristoiu. Ca acționar principal, Mihai Cărciog poate determina deciziile Consiliului de administrație, dar, conform spuselor d-lui Nistorescu, pînă acum nu s-a amestecat niciodată în linia ziarului. Dl. Cărciog nu are acțiuni numai în cadrul Trustului Expres, ci și la publicațiile Cuvîntul, VIP, Academia Cațavencu, Scandal, unde deține peste 50% - deci poate fi considerat azi ca fiind unul dintre magnații presei din România.

...și redactorii-șefi

EXPRES

Dl. Ilie Șerbănescu este redactor-șef la Expres de doi ani și, așa cum ne-a declarat, nu se poate plînge de vreo imixtiune a patronilor în linia ziarului sau a editorialelor. Evident, ultimul cuvînt îl are dl. Cornel Nistorescu, dar pînă acum nu au existat conflicte cu corpul redacțional, "o echipă de oameni tineri care au dovedit pe lângă calități de ziarist și calități personale ce au contribuit la crearea unei atmosfere bune". Cu toate că este redactor-șef, dl. Șerbănescu nu are însă nici un cuvînt de spus cu privire la angajări sau concedieri, care cad exclusiv în sarcina lui Cornel Nistorescu. "Ei ar fi vrut să mă implice în concedieri, dar mie nu-mi place să fac pe vătaful și cum nu pot să mă implice în angajări... una fără alta nu se poate." Ca număr de angajați, sînt în jur de 14 redactori și reporteri, "pușini pentru o revistă de investigație așa cum se dorește a fi ea", opinează dl. Șerbănescu.

Deci totul pare în ordine la Expres... Cu toate acestea, redactorul-șef, de două numere a refuzat să-și mai scrie editorialele... Motivele, conform propriilor declarații, nu sînt "de opinie", ci de ordin administrativ. "Este o revistă fără nici o logistică, nici măcar subminimă, iar în condițiile de acum, existența publicațiilor fără logistică devine tot mai dificilă. Expres este o revistă care nu dispune de nici o documentare, de nici un abonament la vreo altă publicație din străinătate sau chiar din țară, nu are acces la nici o agenție de știri și dispune în redacție de un singur telefon (și acela cupiat cu alte instituții). Situația de mai sus mă poate determina eventual să părăsesc revista."

Toate acestea par puțin surprinzătoare în contextul în care Expres-ul și întreg trustul nu sînt în situația altor reviste, de a-și duce existența de pe azi pe mîine.

CUVÎNTUL

Săptămînalul Cuvîntul s-a transformat în Societatea "Cuvîntul S. R. L." acum un an, cînd nu s-a mai găsit altă soluție pentru rentabilizarea ziarului. În consecință, dl. Cărciog a devenit principalul acționar, cu 60%, restul fiind împărțit între redactori (foști și actuali), fiecare deținînd 2,5%. Noul patron a avansat circa jumătate de milion pentru acoperirea salariilor, în speranța că echipa redacțională va găsi o soluție de rentabilizare. Grosso modo, se poate spune că ea a fost găsită, ziarul trecînd la TIPOREX, reușind să-și păstreze constantă cifra de vânzări (în jur de 20.000 exemplare)... și inventînd VIP pentru a susține Cuvîntul. Cu toate acestea, opinia generală, mult vehiculată mai ales în lumea jurnaliștilor, a fost că publicația a pierdut mult odată cu micșorarea numărului de pagini și plecarea unei părți din echipa redacțională. Ioan Buduca și Radu G. Teșosu, doi ziaristi cu experiență, sînt însă convingiți că pe măsură ce tirajul VIP-ului va crește (30.000 în continuă ascendență), există posibilitatea de a readuce Cuvîntul la 16 pagini și de a atrage și alți ziaristi cu experiență.

Din punct de vedere al liniei ziarului, Ioan Buduca susține că nu s-a schimbat nimic, că "nu a existat nici un fel de presiune", patronul neamestecîndu-se în bucătăria ziarului și nici în angajări (nominal), ci doar în schema acestor angajări. "Singura chestie pe care a promis că o va face dacă nu-i convine ceva, este să schimbe directorul ziarului." Alte "afaceri" în afara VIP-ului nu mai există, asta nu pentru că nu s-ar fi încercat, ci pentru că ele nu au avut succes.

Poate fi presa o afacere?, l-am întrebat pe Ioan Buduca. "Poate fi", a fost răspunsul, "dar cheia afacerii nu sînt gazetarii, ci logistica și... difuzarea. La ora actuală singura afacere este Evenimentul zilei și după trei ani se dovedește că singurul patron care a știut să facă din presă o afacere este Cărciog."

Ce spun cititorii

- 1) Ce părere aveți despre presa actuală?
- 2) Care credeți că este cel mai bun ziar, respectiv săptămînal?
- 3) Ce publicație citiți cel mai des?
- 4) Ce părere aveți despre revistele de cultură?
- 5) Cum ați dori să fie presa?

Tripăduș Barbu Silviu (student - Academia de Muzică): Cam slabă cea de opoziție. Încearcă să-și vindă articole fără argumente fondate, pentru senzație. Presa comunistă cadă în cealaltă extremă. Cel mai bun ziar cred că este "Evenimentul zilei"; cea mai bună revistă - "Lumea". Cel mai mult citesc "Evenimentul..." și reviste de scandal monden. Reviste de cultură nu prea urmăresc. Aș dori ca presa să nu mai dea informații tendențioase.

M. T. (inginer pensionar): Există o parte a presei subordonată Puterii, și care trebuie înlăturată. Cealaltă parte se străduiește s-o combată pe prima nu prin mijloace tocmai raționale. În general, cu excepția "Evenimentului zilei", se pune accent redus pe

ÎNTR-O ȚARĂ FALIMENTARĂ?

IOAN MUȘLEA

Fiecare oraș își are presa pe care o merită

Renumerele de centru cultural de care se (mai) bucură Clujul și astăzi, ar fi - în chip firesc - de natură să favorizeze existența unei prese pe măsură, multă lume văzând în remarcabilul potențial intelectual al orașului o șansă reală de "fzabilitate" a (cel puțin) unui ziar adevărat și credibil care, undeva în timp, să poată acoperi cu folos întreg Ardealul. Din nefericire, la o privire mai atentă, realitatea nu se înfățișează cu totul altfel. Dacă "pe vremuri" Clujul găzduia vreo trei sute de ziare și publicații periodice, astăzi numărul lor nu cred să depășească o sută, oricâtă bunăvoință am pune în această inventariere.

Euforia anului 1990 a favorizat - ca pretutindeni, de altfel - existența efemeră sau (artificială) prelungită până prin 1991 a tot soiul de gazete născute, de fapt, moarte. Dar îngrijorător peste măsură îmi apar și astăzi cazurile ziarelor PNTCD (Patria) și PNL (Ardealul), dispărând într-o indiferență totală după ce vor fi demonstrat cu prisosință cum nu se face o gazetă! În schimb, o lecție de profesionalism și posibilitatea unei "reușite" în ce privește "scoterea" unui cotidian va veni - ca, de altfel, în majoritatea cazurilor - din partea "meseriașilor" fostului organ local care, după debarcarea vechii conduceri, aveau să pornească cu dreptul și să convingă în special prin tonul curajos și diferit al editorialelor actualului director, Ilie Călian. Cu timpul însă, chiar dacă directorul s-a domolit considerabil, Adevărul de Cluj a izbutit să păstreze o remarcabilă viteză de parcurs, jucând cu abilitate cartea unei anumite deschideri moderate dublată de o așa-zisă independență de nuanță (prea adeseori) vizibil naționalistă, dar asigurându-și astfel o clientelă constantă, o publicitate mai mult decât confortabilă și un tiraj larg-acoperitor de circa 25.000. Decisive însă în succesul ziarului îmi apar, în chip vădit, conținutul și calitatea informației furnizate.

După varii întreruperi și metamorfoze (ținând mai mult de titlu!), FSN-ul de altădată avea să iasă pe piață cu o publicație anemică care - fără un sprijin financiar mai mult sau mai puțin ocult - nu ar fi putut supraviețui până astăzi cînd iese sub denumirea de Mesagerul transilvan. În actuala sa ipostază, ziarul se identifică în mare cu interesele și poziția FDSN, potențîndu-le cu ajutorul ingredientelor ținînd de o violență și agresivitate extreme la adresa Convenției Democratice și a UDMR. Se face remarcant, adeseori, delirul confuz al unui oarecare Tudor Dumitru Savu, personaj pîrînd a nu fi în stare să deosebească Clujul de Birca sau Butimanu. Tutelat cînd de prefectură, cînd de primărie, Mesagerul pare a-și fi găsit în sfîrșit sponsorul ideal în cunoscuta asociație de întraajutorare "Caritas", căreia-i pune la dispoziție cel puțin jumătate din pagini devenind, însă, pe această cale atît de căutat, încît a ajuns să "tragă" în jur de 15.000 exemplare.

După interminabile tratative, Convenția Democrată avea să izbutescă, înainte de alegerile locale, să publice Tribuna Ardealului. Euforiei începuturilor i-a luat locul cu timpul o exasperantă căutare a unor soluții care să facă gazeta vizibilă, aducîndu-i multvisata autofinanțare; zadarnic însă. În ciuda condițiilor grafice de excepție, ziarul nu izbuteste să devină mai viu sau mai interesant și - prin urmare - nici mai cerut/căutat. Simptomatic și semnificativ îmi apare a fi publicitatea "pe sponci" și tirajul de circa 3-4.000.

Îngrijorătoare este și soarta cunoscutului săptămînal NU, care nu mai izbuteste să apară cu săptămînilor, în ultimul număr încercînd să mai recupereze cîte ceva prin titluri bombă (fără prea mare acoperire) și fițe inspirate parcă din arsenalul Evenimentului.

În lumea revistelor de cultură clujene a devenit obsesivă căutarea unor sponsori ori soluții de rentabilizare. Oricum însă, redacțiile pietorice ale Tribunei și Stelei, dar mai ales absența cu desăvîrșire a ceea ce înțelegem îndeobște prin sintagma "spirit de echipă", nu pare să înlesnească soluționarea dificultăților. În cazul Tribunei se mai face simțit și efectul unei difuzări catastrofale care izbuteste să-i confere revistei un statut cvasiconfidențial. Cea mai apreciată revistă este, fără îndoială Apostrof, explicația stînd - după mine - în dăruirea celor care îl fac și cred în rostul său. Echinox rămîne și pe mai departe interesant și bine făcut, însă nu mai are cum beneficia de aerul "froudeur" de odinioară și nici în ce fel să înfrunte dificultățile "tranziției". Cert este doar faptul că fiecare dintre cele patru reviste pierde în jur de 100 de lei cu publicarea fiecărui exemplar. Probabil că nu se poate într-altfel.

Și totuși gîndul că presa există cu adevărat la Oradea și Timișoara sau la Iași și aiurea nu mă poate duce decît la concluzia logică potrivit căreia, parafrazînd o binecunoscută formulă, fiecare oraș își are presa pe care o merită...

Tribuna Ardealului

Stăm de vorbă cu dl. VIRGIL LAZĂR, redactor-șef al cotidianului

D-le Lazăr, cum stă Tribuna Ardealului în momentul actual și ce perspective se întrevăd?

Vreau să vă spun de la început un lucru: după cum se știe, la noi nu sunt patroni. Suntem subvenționați de către Fundația Culturală "Tribuna Ardealului", al cărei președinte este scriitorul Adrian Marino. Dat fiind acest fapt, ne limităm strict la "a face ziarul" în fiecare zi. Singurii bani care intră în casă sunt cei din vânzarea ziarului și din mica și marea publicitate.

Deci rezistați?

Suntem sub limită. Fără sponsorizare, la prețurile actuale - al manoperei tipografice, al hîrtiei etc. -, ridicare anume pentru a distruge presa de opoziție, am fi clacat de mult.

Cum vi se pare investiția în presă la ora actuală?

Dacă vrei să faci un ziar adevărat, să spui lucrurilor pe nume, fără să reprimi pe cineva, fără să te situezi de partea Puterii, în mod sigur pierzi. Și trebuie să mai spun ceva: ziarul nostru funcționează în condiții improprii. Deși de multă vreme am făcut cerere de repartizare a unui spațiu pentru redacție, nici acum Primăria nu ne-a luat în seamă și pot să bag mîna în foc că n-o să primim nici măcar o cameră. Pînă în momentul de față, redacția a funcționat într-o cameră cedată cu amabilitate de UMRL, filiala Cluj. Dar acum, Primăria a emis un ordin de evacuare a acestei organizații, deși există un contract de închiriere pe numele UMRL. În consecință, peste cîteva zile n-o să mai avem nici redacție...

Interlocutori: LIVIU MAN - director, ALIN FUMURESCU - redactor-șef

Domnule Liviu Man, revista NU este singurul săptămînal din Transilvania care se difuzează în toată țara. Ce se întîmplă cu el în condițiile actuale?

L. M.: Da, suntem așa cum ați spus, singurul săptămînal care ajunge în toate orașele țării; și tocmai de aceea, dar și datorită intransigenței, suntem cei mai "incomози", mai cu seamă la Cluj, asta atrînd după sine sabotajele de rigoare, cu care cei din presa adevărat independentă sunt obișnuiți. E drept, de la un număr la altul, greutățile sunt din ce în ce mai mari: tarifele tipografice, costul hîrtiei, difuzarea, plata salariilor redacției...

Concret, de unde provin fondurile revistei?

A. F.: Din încasările obținute din vânzarea revistei și din reclame ocazionale. În secundar, fiind S.R.L., desfășurăm activități cum ar fi cele de editare, grafică pe calculator, publicitate. Însă, în primul rînd, revista

KORUNK

Revistă de cultură, filosofie, teorie socială și sociologie, editată în limba maghiară sub patronajul Ministerului Culturii. A fost fondată la Cluj, în 1926, de către Dienea László, ca o revistă de largă deschidere și dialog.

La începutul anilor '30, conducerea ei a fost preluată de către Gaál Gábor, filosof și estetician marxist, sub conducerea căruia a devenit din ce în ce mai clar dominată de ideologia stîngii. Totuși, revista a jucat totuși un rol important în viața culturală și politică a minorității maghiare din România. În 1940, după Dictatul de la Viena, s-a fost interzisă de către autoritățile horthyste.

Korunk reapare în 1957, grație pe de o parte eforturilor susținute ale foștilor colaboratori, dar și ca o diversivune a autorităților de la București.

Perioada cea mai importantă din istoria revistei este cea a anilor '70 și s-a datorat relativei deschideri care s-a produs după 1968. Sub conducerea lui Gáll Ernő, profesor de filosofie a culturii și a istoriei, ea a reușit să devină cel mai

important organ cultural al minorității maghiare din România.

A mai inițiat și o serie de activități colaterale (expoziții bilunare de artă plastică în cadrul Galeriei Korunk, mese rotunde, anchete, cercetări sociologice importante și întîlniri cu cititorii din provincie, premii științifice etc.).

Pe la începutul anilor '80, Gáll Ernő a fost pensionat și la conducerea revistei a fost numit Rácz Győző, profesor de filosofie marxistă. A debutat astfel perioada cea mai sumbră din istoria revistei, care a devenit practic organul de limbă maghiară al partidului comunist.

În urma schimbărilor din decembrie 1989, conducerea revistei a fost preluată de către Kántor Lajos, critic și istoric literar, reprezentînd disidența din redacție. Sub îndrumarea lui, în primele luni ale anului 1990, colectivul redacțional a fost schimbat aproape în totalitate.

Începînd, practic, cu numărul 5 al noii serii, revista apare cu numere tematice. În fiecare dintre ele se încearcă abordarea din cît mai multe puncte de vedere a problemei puse în discuție, confruntînd "eventual" și poziții și păreri diferite.

Tematicile de pînă acum: Televiziunea și Puterea; Ideea Europeană; Țigani - hilotii Europei; Violența; Școala ca instituție; Biserica ca instituție; Basarabia; Minerii și revoluția; Cum să scăpăm de sărăcie; Partide politice - cultură politică; Clase muncitoare și

atlogism la sfîrșitul mileniului; Artă - la sfîrșit de mileniu; Satul din perspectiva viitorului; Poarta Balcanilor; Transilvania și evreii; Diaspora maghiară; Emigrația; Carnavalul la români; Sport și competiție; Europa-America; Din culisele presei; Societatea civilă în România.

Pentru anul 1993, redacția și-a propus abordarea problemei identității naționale (definirea acestei identități se poate face în timpurile noastre fără a fi în detrimentul cuiva și evitînd capcanele naționalismului îngust?).

Colectivul redacției Korunk, deși bine de un an și jumătate, scoate săptămînal o revistă a presei românești (culturale și politice) în limba maghiară și se pregătește publicarea unei reviste a presei de limbă maghiară din România în limba română.

În seria actuală se lucrează la o antologie care va cuprinde traducerea în limba română a celor mai importante articole și materiale apărute în anii '90, '91, '92. Începînd din iunie '93 se va scoate un semestrial în limba română.

Revista este finanțată la ora actuală de Ministerul Culturii și a primit ca donație de la Fundația Soros un xerox și un calculator cu imprimantă laser.

SALAT LEVENTE
redactor-șef adjunct

ADEVĂRUL

de CLUJ ziar independent

ANUL IV NR. 4
28 IANUARIE 1993
1 PAGINĂ ÎN 24

Îi avem ca interlocutori pe redactorul-șef, dl. ILIE CĂLIAN, și redactorul-șef adjunct, dl. DAN REBREANU

Sunteți un ziar "vechi", am putea spune. Cum faceți față acestei perioade?

D. R.: Am început încă din 22 decembrie '89, cu un împrumut de la bancă. Ne-am asociat, în formă de S.R.L. Patronii - în număr de 22 - hotărîsc tot ce este de făcut.

Este suficientă suma provenită din vânzarea ziarului?

I. C.: Deși avem un tiraj de 20-25.000 exemplare, bună parte din fonduri ne sunt asigurate de marea publicitate. Pe de altă parte, am făcut și alte investiții: am cumpărat o cabană într-o stațiune montană, pe care o vom amenaja. Apoi suntem, totuși, o editură - vom scoate probabil cărți...

Aveți sponsori sau ați beneficiat de vreo sponsorizare?

D. R.: Nu, niciodată. N-am acceptat nici înlesnirea pe care s-a oferit să ne-o facă Fundația Soros.

Se atenta la "independența" dvs.?

D. R.: Nu este vorba de asta. Noi suntem singurul ziar din Cluj care a funcționat fără întrerupere, și ne respectăm cititorii (n.r. - Adevărul de Cluj, fost Făclia, organ PCR). Suntem un ziar independent, dacă vreți, cu înclinație spre politica actualului guvern.

trăiește din entuziasm! Cunoașteți vreo societate comercială sau vreun ziar ai căror angajați nu și-au luat salariile din luna octombrie '92 și totuși continuă să lucreze?

Ați beneficiat de sponsorizări sau de alt fel de ajutor?

A. F.: Da, în măsura în care a beneficia de hîrtie la prețul de 50 lei/kg (mulțumită Fundației Soros și d-nei Anuța Vameșu) se numește sponsorizare; dar numai pînă în luna octombrie a anului trecut. De asemenea, am putut cumpăra mobilier de birou pentru două camere ale redacției, sponsorizată, dacă vreți, tot de Fundația Soros. La categoria aceasta a sponsorizării putem trece și Institutul pentru Democrație în Europa de Est, care ne-a mai ajutat în momentele critice.

Cum vi se pare în momentul actual investiția în presă?

L. M.: Dacă această investiție presupune și rentabilitate, presa nu este o afacere, cu excepția ziarelor de scandal, a celor al căror subiect este exclusiv pornografia sau violența. Dacă investiția însă presupune influențarea în sensul dorit și pe termen lung a opiniei publice, atunci se justifică. Și aici interesul este foarte mare.

A consemnat OCTAVIAN HOANDRĂ

CONTINUAREA ANCHETEI
ÎN NUMĂRUL
VIITOR AL
REVISTEI!

• natura economiei post-comuniste • capitalism fără marele capital? • paradoxal, o piedică în formarea marelui capital este privatizarea • unicul mare capitalist: sectorul de stat? • privatizarea, paradoxal, fărâmițează deocamdată marea proprietate • un socialism, așa zicând, cu față umană? • tipare istorice noi pentru societățile post-comuniste?

SORIN VIERU

ÎNCÎLCITA TRECERE LA CAPITALISM*

Foto: GINA MARIN

Am să încep prin a spune că nu împărtășesc fascinația la care s-au referit antevorbitorii mei, adică fascinația generală pentru chipul puterii. Și mă impresionează nu puterea Puterii ei, dimpotrivă, marea ei precaritate în mai toate țările răsăritene ex-comuniste. În momentul de față, povestea se leagă de ceea ce atât de expresiv numea înainte Ion Mureșan "încîlcita trecere de la socialism la capitalism". Despre aceasta este vorba. Ceea ce vreau să spun, în esență, este că etapa de tranziție spre capitalism va fi mai lungă decât se crede, dacă în genere va fi dusă pînă la capăt, și rămîne de văzut în ce limite, în ce interval al ideii de tranziție la capitalism. Problema nu rezidă în redresarea economică și în viitoarea propășire - obiective neproblematică, obligatorii și realiste; problema constă în natura orînduirii economice post-comuniste.

În ceea ce privește "încîlcita trecere", voi dezvolta o singură observație care, după părerea mea, este esențială pentru a răspunde la întrebarea: încotro ne îndreptăm? Se afirmă mereu că obiectivul fixat este crearea economiei de piață, privatizarea, liberalizarea prețurilor și a întregii vieți economice, piața liberă și - capitalismul. În acord, toate, cu crearea spațiului politic democratic și prăbușirea comunismului. Am în vedere aici nu doar România, ci țările ex-comuniste în genere. Toate aceste scopuri majore sînt realități incipiente, ele se realizează efectiv, în pofida imenselor dificultăți ale tranziției. Prea puțin se vorbește însă de limita teoretică a acestor procese într-un interval istoric mai lung; iar astfel însuși caracterul puterii de tranziție nu este pus în suficientă lumină. Or, după părerea mea de diletant în ale economiei, capitalismul de tip occidental - scopul prezumat al întregului proces istoric al tranziției - nu poate fi realizat în țările ex-comuniste, indiferent de gradul deja atins al dezvoltării lor economice. Prin "capitalism de tip occidental" înțeleg marele capital și structura socială care înglobează o clasă a marilor capitaliști, clasă fiind un rol esențial în viața economică și politică a țării. În rest, adoptarea valorilor de tip occidental poate reuși oricînd, după cum și crearea capitalului mic și mijlociu, ca suport al structurilor sociale corepunzătoare, poate progresa rapid. (În subsidiar, prin "capitalism de tip occidental" mai înțeleg și o modernizare a economiei răsăritene și a întregii infrastructuri presupunînd investiții de trilioane de dolari, obiectiv care nu se poate realiza decît în timp îndelungat, în cine știe cîte decenii, și numai în condiții propice. Dar acum mă opresc asupra esențialului: procesul formării marelui capital.)

Convingerea mea, așa cum spuneam, este că un capitalism de tip occidental nu va exista și nu va putea exista, vreme

îndelungată, pe întreg teritoriul de la Praga la Vladivostok (las la o parte cazul Germaniei, și eventual al Coreei unificate). Și așa vrea să afirm, fără nici un echivoc, și acceptînd riscul răstălmăcirilor și proceselor de intenție, că experiența istorică pe care o trăiesc acum popoarele eliberate de comunism este tot un socialism, așa zicînd "cu chip

uman", și anume cu un chip îndreptat către Occident. Nu doar îndreptat către capitalism, către Occident, dar chiar dependent de lumea occidentală; lume care nu numai că va tolera, dar va și sprijini - fără entuziasm excesiv, dar fiindcă nu există alternativă - acest regim de tranziție. Îl va tolera, pentru că este în interesul său propriu și al lumii întregi să-l tolereze, sprijinind activ, totodată, dezvoltarea unui puternic sector privat al capitalului mic și mijlociu autohton.

Prevăd că imediat se va ridica o obiecție: dacă sectorul capitalist al economiei se lărgește neîncetat în toate țările ex-comuniste (inclusiv în România, unde puterea își precupește un sprijin foarte, foarte reticent), dacă formarea pieței libere, a economiei de piață este posibilă și necesară, ba este chiar o realitate în plină evoluție, și dacă formarea capitalului privat este de asemenea o realitate - atunci ce temeii are afirmația de mai sus? Nu este o contradicție? După părerea mea, afirmația nu conține nici o contradicție. Explicația este că în toate societățile post-comuniste există o absență semnificativă care va persista vreme îndelungată. Care este această absență, definitorie pentru socialism, respectiv o prezență definitorie pentru societatea occidentală? Am spus-o înainte: marele capital autohton. Există mari dificultăți obiective care stau în calea formării lui (dar nu și în calea formării capitalului în genere).

Înainte de a aduce cîteva argumente în acest sens, voi deschide o paranteză, nu lipsită de legătură cu tema propusă spre discuție. Eu împărtășesc pe largi porțiuni și mă delimitez pe alte porțiuni de punctul de vedere al cunoscutului dizident și teoretician A. A. Zinoviev; nu împărtășesc însă terminologia și explicațiile sale. Zinoviev afirmă răspicat: comunismul se poate perpetua, poate exista și într-un regim în care avem pluralism politic, alegeri libere, în care la putere pot veni și alte partide decît cel comunist (partid care își poate schimba titulatura, obiectivele, mentalitatea); comunismul, deci, poate exista și într-o societate cu economie de

pieță și, în mod deosebit, poate supraviețui în condiții extrem de dificile, în opoziție cu capitalismul de tip occidental. (Eu așa spune: comunismul este o administrare a penuriei, pe cînd capitalismul este o administrare a belșugului.) Nu pot accepta această terminologie. Cred că în prezent există regimuri realmente post-comuniste;

realmente zmeul a fost răpus. Nu împărtășesc nici explicația lui Zinoviev; el crede că există microstructuri psihosociale care determină viața micilor celule ale societății; aceste celule ar fi impregnate de spirit și de practici comuniste, deoarece în întreaga practică a comunismului există ceva care corespunde naturii

umane, instinctelor ei deloc nobile, ceva înrădăcinat în natura umană, un element pe care civilizația occidentală a reușit să-l controleze, dar nu și să-l dezrădăcească; îl controlează numai, îl ține la respect, îl înfrînează, în timp ce comunismul îl dezlănțuie. Ei bine, această explicație n-o împărtășesc! Împărtășesc totuși ideea generală că regimurile din țările post-comuniste pot păstra în esență lor elemente împotriva cărora societatea în ansamblu reacționează și le repudiază în mod explicit. E ceea ce se întîmplă astăzi. Totalitarismul comunist s-a prăbușit, economia de tip stalinist a falimentat în chip explicit, societatea se pronunță împotriva stalinismului și comunismului, respinge ideologia comunistă, nu vrea nici măcar să audă de "socialism", adoptă tabla de valori a capitalismului și se îndreaptă realmente spre capitalism (ceea ce înseamnă, în primul rînd, abandonarea economiei centralizate și planificate, privatizarea unei părți considerabile a proprietății de stat, respectiv diminuarea ponderii sectorului public al economiei și crearea unui important sector capitalist).

Dar, așa stînd lucrurile, ce lipsește și ce va lipsi vreme îndelungată din societățile ex-comuniste? Va lipsi nu capitalismul, ci pur și simplu - capitalul; și nu tot capitalul, ci numai marele capital. Capitalul nu este un miracol, ci o avuție care se acumulează strop cu strop, avuție folosită în scopuri autosporitoare - pentru profit -, într-un cadru economic și social dat. Acest cadru se creează lent, existența capitalului fiind în același timp o consecință a existenței acestui cadru, dar și o condiție a creării lui. Procesul de acumulare a capitalului s-a declanșat, dar crearea marelui capital va necesita un timp îndelungat.

Cred că trebuie făcută o distincție

netă între crearea capitalului - el se creează și sporește mereu în spațiul răsăritean - și crearea marelui capital. Crearea clasei de mijloc a început, apar sute de mii și milioane de mici întreprinzători, dar de aici și pînă la marele capital este o distanță care cred că se măsoară nu numai prin cantități, ci și prin obstacole calitative.

Într-adevăr, există o piedică paradoxală în crearea marelui capital: privatizarea. Privatizarea nu înseamnă trecerea proprietății de stat, a proprietății impersonale și nepersonalizate, în cîteva mîini, ci înseamnă, dimpotrivă, fărîmițarea marii proprietăți. Cu alte cuvinte, problema este următoarea: trăim în țări în care există o mare industrie, deci în care deja există ceea ce ar putea fi, dar nu este capital; există deja în potență, dar nu și în actu, un mare capital. Un capital fixat. Privatizarea transformă acest mare capital potențial în capital actual, dar îl și divizează. Aceasta este o mare piedică în apariția marelui capital. Un singur mare capitalist domină scena: sectorul de stat (sau, mă rog, sectorul public). E cam păgubos acest sector, e cam deficitar, ba adesea este ultrapăgubos, ultradeficitar. Dar aceasta este altceva. Chiar dacă sectorul de stat se împuținează la o treime, restul fiind privatizat, acesta rămîne singurul proprietar cu adevărat gigantic; sau poate că nici acesta nu este exponent al marelui capital. O privatizare totală a sectorului industrial este de neconceput; o trecere directă a părții private în cîteva mîini este iarăși de neconceput. Sau este de conceput, dacă vin investitorii străini. Dar marele capital străin nu creează mare capital autohton, ci se substituie lui. Această situație - deocamdată ipotetică - ar fi, cum spun englezii, a mixed blessing. Logica marelui capital este alta: el investește acolo unde profitul - profitul economic, nu cel politic - este maxim. Nu este cazul țărilor răsăritene. Cînd marele capital străin va veni, el va crea eventual întreprinderi gigantice, dar nu va prelua întreprinderi mamut deficitare. Iar dacă e vorba de cele rentabile, statul nu va lăsa sau n-ar trebui să lase să fie preluate o serie de întreprinderi, atunci cînd nu este în interesul național ca ele să fie preluate. Statul va recurge la împrumuturi, joint ventures etc. Esențial este că singurul mare capitalist prezumtiv într-o economie a întreprinzătorilor mici și mijlocii este și va rămîne timp îndelungat sectorul de stat (cu condiția de a-și schimba radical comportamentul, adoptînd codul economiei interne de piață).

Eu cred că în România va trece multă vreme pînă cînd va putea să apară - dacă, bineînțeles, va fi lăsat să apară - un mare magnat al industriei. N-am auzit ca în alte țări, relativ prospere și mult mai liberale, cu altă mentalitate, bunăoară în Cehoslovacia, Polonia sau Ungaria, să existe mari magnati, exceptînd bineînțeles pe cei emigrați, care nu se grăbesc să investească masiv în țările lor de baștină. Marele capital este și acolo absent, în pofida condițiilor mult mai propice decît cele de la noi.

Nu privesc marele capital ca sursa tuturor binefacerilor, după cum nu exclud posibilitatea teoretică a formării sale într-un interval istoric lung, dar afirm că în țările post-comuniste, în care există deja o mare industrie de stat, nu va exista o societate de tip occidental, cîtă vreme nu vom avea o prezență semnificativă a marelui capital. Suma capitalurilor mici și mijlocii nu formează încă marele capital. Numai concentrarea în puține mîini a procesului de decizie, a pachetului de acțiuni, înstăpînarea cîtorva persoane asupra marilor

(Continuare în pag. 14)

(Urmare din pag. 13)

întreprinderi producătoare de bunuri și servicii înseamnă marele capital ca realitate.

Dar, veți spune, o cale care duce la formarea marelui capital se întrevăde cu ușurință: este suficient ca întreprinzătorii și micii acționari și deponenți să se coalizeze, să-și adune la un loc capitalurile în bănci sau în societăți pe acțiuni, pentru ca în felul acesta să rezulte realmente un mare capital. Observația este cît se poate de adevărată, probabil că pînă la urmă așa se va și întîmpla, dar iată în ce constă originalitatea situației: vom avea atunci marele capital, dar nu vom avea încă și mari capitaliști. Marele capital se va forma mai curînd prin întrunirea eforturilor întreprinzătorilor mari și mijlocii decît prin concurența pînă într-atît de acerbă încît să ruineze nouă din zece întreprinzători. Faptul are importante consecințe sociale, începînd cu dificultatea formării unei clase influente de mari capitaliști.

Aș mai vrea să răspund cu anticipație la o posibilă obiecție: "Domnule, dacă această societate de tranziție, post-comunistă, o numești «socialism», atunci care mai este deosebirea dintre o țară ex-comunistă și o țară din lumea a treia în care există, să spunem, democrație și libertăți, pluralism politic, economie de piață și tot ce dorești, exceptînd prosperitatea și marele capital? O asemenea țară n-ai numi-o socialistă, nu-i așa?". Aș răspunde astfel: există o deosebire între o țară democratică din lumea a treia și o țară europeană ex-comunistă; o țară din lumea a treia, dacă despre așa ceva este vorba, nu e încă o țară suficient industrializată și în ea nu există un mare capital autohton, nici potențial, nici în actu. Țările ex-comuniste, dimpotrivă, au parcurs prima etapă a marii industrializări, au produs mari coloși industriali cu picioare de lut; aici accentul trebuie să cadă pe ambele părți ale formulării: pe de o parte coloșii au

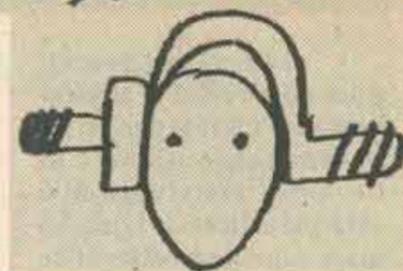
totuși niște coloși. Există deci în potență marele capital, dar aceasta nu duce la existența unei clase de mari capitaliști, ci constituie numai prilejul unei divizări a proprietății mari, pe de o parte, și la existența unui puternic sector public, pe de altă parte. În condiții istorice diferite, sau după un timp mai îndelungat, ar putea să apară clasa marilor capitaliști; acum însă, pentru un interval mai lung – cel puțin două decenii –, situația este definită de apariția unei clase de întreprinzători cu capital foarte mic, mic și mijlociu.

Dar există o alternativă. În această privință, situația trebuie analizată cu atenție, ceea ce constituie obiectul unei analize separate. Alternativa ar fi o pătrundere masivă a marelui capital străin în țările ex-comuniste. Această perspectivă nu poate fi exclusă, dar nu este nici iminentă. Într-un moment în care timpul contează enorm – Occidentul pregetă, ezită, logica profitului economic covârșește logica previziunii politice pe termen lung. În momentul în care Occidentul își va înțelege adevăratele lui interese pe termen lung, această pătrundere va avea loc, așa cum se întîmplă astăzi în China. Dar, încă o dată: pătrunderea masivă a marelui capital străin, stimulînd libera întreprindere autohtonă, nu creează marele capital autohton. Conducătorii chinezi au înțeles foarte bine acest lucru: ei tolerează apariția unei clase numeroase de mici capitaliști și chiar de capitaliști mijlocii, știind foarte bine că o clasă puternică de capitaliști chinezi mari și foarte mari nu poate să apară peste noapte; cu pragmatismul lor eficace, liderii comuniști chinezi păstrează monopolul puterii, încurajînd dezvoltarea inițiativei private, creînd "zone libere" (provincii cu 50 milioane de locuitori!) pentru investitorul străin. Marele capital autohton încă întîrzie și va întîrzia să apară... Deci pătrunderea capitalului străin nu va crea marele capital autohton. Deocamdată s-ar spune că Occidentul pregetă în a-și consolida

încurajarea marilor investiții economice. Rațiunile sînt economice și psihologice. Marele capital este foarte pragmatic, dar, într-un sens, e lipsit de orizont istoric. Marele capital privat nu investește prea mult nici măcar în Germania; nici măcar marele capital german nu investește prea mult. Cine investește enorm este statul, adică societatea, pînă la urmă contribuabilii sînt cei ce-și dezleagă punga. Nu marele capital. De ce? Din motive pur economice. Există deci un pragmatism teribil de tenace, eficient, lipsit totuși de orizont istoric... Dar, în fine, aici intrăm în altă zonă.

Închei acest basm, pe care nimeni nu-l va găsi atrăgător, cu ceea ce am început: zmeul a fost doborât în societățile post-comuniste, dar Făt-Frumos se cheamă socialismul cu față umană. Numesc "socialism" o societate în care marele capital există deja în formă potențială, dar este împiedicat, nu de voința politică (precum în comunism, sau în societatea stalinistă), ci de circumstanțele vieții economice, să facă priză cu constituirea unei clase de mari capitaliști. Această clasă este chiar împiedicată să apară din diverse motive (mai exact: apariția ei este mult întîrziată). Deși mai intervin și alte piedici (în basme mai avem și Zgrîțuroaica, mai sînt Scorpia și Ghionoaia, cucuvelele ș.a.), principala cauză este că mai trebuie o importantă resursă, și anume timpul. Timpul istoric este și el o resursă prețioasă, ca și energia, ca și oricare materie primă; or, el începe să cam lipsească.

Aș vrea să adaug că ceea ce eu am numit – nu fără o anumită intenție polemică și nu fără dorința de a scandaliza cugetele prea sênine – numit "socialism cu față umană" este departe de a fi cel mai atrăgător model, dar este departe de a fi și cel mai prost. Pentru aceasta este suficient să ne uităm un pic înainte și un pic înapoi. Înapoi se află comunismul – stalinismul fățîș sau comunismul național cu vitrină liberală. Înainte se află o societate mai echitabilă și care promite să realizeze dezideratele social-democrației occidentale; o

încurajarea întreprinzătorului privat pot aduce, cu condiția unei democratizări autentice, un grad rezonabil de prosperitate pentru marea majoritate a populației. Nu va fi o societate avînd aceeași structură socială ca în Occident, nu va marca înlăturarea totală a unui decalaj istoric imens, nu va fi o societate în măsură să egaleze performanțele celor mai bogate și moderne puteri industriale, dar va fi o societate, ar putea fi, în care demnitatea individului, a comunităților, a etniilor, națiunilor și statelor să fie realități tot atît de ferme ca și un grad rezonabil de prosperitate generală. Nu mai puțin, aceste societăți răsăritene post-comuniste nu vor merge pe făgașul societăților occidentale: intervenția decisivă a marelui capital autohton și cu atît mai puțin evoluția în direcția formării unor multinaționale vor fi absente pe termen lung. Societățile post-comuniste se încadrează în alte tipare istorice, și asupra posibilităților de evoluție istorică este cazul de meditat. Fiindcă există o alternativă la ceea ce, poate neinspirat, am numit cum am numit: căderea într-o formă sau alta de autoritarism sincretic care ar putea marca recăderea în stagnare, deîngoladă și marasm economic, înscrierea definitivă a țărilor ex-comuniste pe drumul societăților din lumea a treia...

Acum, după ce am prezentat baza impersonală a Puterii, cred că putem reveni la tema întîlnirii noastre de la Bistrița, și anume la personalizarea puterii.

* Textul reprezintă o intervenție la masa rotundă din 5 decembrie 1992, desfășurată la Bistrița, pe tema Personalizarea puterii, la care au participat Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Ion Mureșan și alții.

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

împreună cu

ASOCIAȚIA LIBRARILOR AMERICANI

organizează la Cluj, în zilele de 26, 27 și 28 martie 1993 un seminar cu tema

“AȘA ÎMI CONDUC LIBRĂRIA”

Principalele subiecte cuprinse în tematică:

- priviri asupra comerțului cu carte în America;
- conducerea librăriei: aspecte financiare, servirea clientelei, mobilierul și echipamentul, reclama, tehnica de calcul utilizată, colaborarea cu editorii și angroșiștii (inclusiv influențarea lor) etc.;
- considerentele financiare ale investitorului.

Seminarul va fi condus de domnul Willard Dickerson Jr., directorul unei rețele de 38 de librării. Domnul Dickerson va fi asistat de alți trei librari americani.

Cei patru specialiști s-au documentat în prealabil și în problemele comerțului cu carte, specifice țărilor post-comuniste.

Participantii se vor putea folosi de un sistem de traducere simultană, la cască. Materialele documentare vor fi distribuite în limbile engleză și română.

Seminarul se va desfășura la Hotel Transilvania, cazarea și masa fiind asigurate de Fundație. Biletele de tren se decontează. Numărul total al participanților nu poate depăși 100.

Cei interesați pot obține informații suplimentare și formulare de înscriere de la două birouri ale Fundației:

☞ Fundația Soros, 71102 București, C.P. 22-196, telefon (01) 6.50.34.73

☞ Fundația Soros, 3400 Cluj-Napoca, C.P. 73, telefon (095) 15.01.63.

Formularele completate pot fi expediate prin poștă pînă la data de 22 februarie (inclusiv), sau pot fi depuse la birourile Fundației pînă la 26 februarie. Dacă numărul formularelor înaintate va fi prea mare, o comisie va selecta participanții, bazîndu-se pe criteriile specificate în anexa formularului. Participantii selectați (și cei neselectați) vor fi înștiințați pînă la 18 martie.

Producție a Studioului de creație "Alpha Films International", 1992.
 Scenariul și regia: Mircea Daneliuc. Imaginea: Vivi Dragan-Vasile. Scenografia: Mircea Ribinschi. Costume: Dumitru Georgescu. Aranjamentul muzical: după Richard Strauss. Sunetul: Ing. A. Salamanian. Montajul: Melania Oproiu. Cu: Gheorghe Dinică, Coca Bloos, Valentin Uritescu, Lia Bugnar, Valentin Teodosiu, Geo Costiniu.

"Patul conjugal"

Mircea Daneliuc atacă piața filmului cu o nouă producție, "Patul conjugal". Personajul principal, Vasile, interpretat remarcabil de Gheorghe Dinică, suportă toate avatarurile perioadei de tranziție postceaușiste. Soția, rămasă gravidă, trebuie să renunțe la sarcină pentru că nu ajung banii, amanta pleacă să intre în Europa debutând pe piața Istanbulului, Partidul Democrației Originale ajunge partid unic și omniprezent, sectoristul își demască superiorii, traficantul de valută este ofițer SRI, heliicopterul cu care a fugit Ceaușescu, pus în fața C.C.-ului, este contemplat cu nostalgie de cei care "nu își vînd țara", "The Future of Romania" cu portretul lui Ceaușescu vîndut pe valută își poate asigura supraviețuirea.

Vasile ajunge la ospiciu și cînd iese își găsește apartamentul transformat în studio pentru producerea filmelor porno cu sprijinul direct al Partidului Democrației Originale. Poate să-șiucidă nevasta, grotesc, cu cuțitul de bucătărie, pironul și ciocanul sau să se sinucidă.

Bucureștiul anului 2006, cu schelete de blocuri acoperite de pancarte-reclamă, înconjurate de macarale ruginite, cu tirfe care se vînd pe doi "daci" (noua monedă) se scurge în imaginea privită în oglindă a unui act sexual sîrbos.

"Patul conjugal" este selecționat pentru Festivalul cinematografic de la Berlin.

Mircea Daneliuc este considerat de critici un artist dur și incomod. Stilul său inconfundabil s-a impus.

ANDREI REMUS ION

IRINA COROIU

OBLIGAȚIA DE A MEDITA

Ridicată la propriu și la figurat din ruina altor cîtorva trupe, Theatrum Mundi (director Corina Șuteu Lupșa) a fost inaugurat cu un spectacol ce corespunde perfect statutului declarat al "proiectelor culturale". Goi în fața destinului e conceput în maniera "work in progress", care vizează în principal procesul de creație propriu-zis, pe parcursul elaborării, opera apropiindu-se progresiv de forma sa immanentă, într-o permanentă raportare la ea însăși, dar menținîndu-se într-o neutralitate axiologică.

Materia narativă inițială – conform mărturisirilor autorului (Tudor Popescu) – își propune să illustreze perpetua regenerare a răului din unghiul degringoladei unei ideologii – ideologia comunistă – decăzută de la condiția "terifiantă" la cea "caricaturală", caracterele fiind distorsionate de libera ori mai puțin libera consimțire a compromisului. Aceasta în condițiile soluțiilor existențiale limitate: conformarea însemna asumarea fie a adaptării cinice, fie a exilului interior, așa cum eschivarea conducea la moarte fizică sau la moarte psihică, la alienare.

Prin viziunea radicală a unei regizoare din altă generație (Cristina Ioviță), dramaturgul s-a descoperit pus în conflict cu propria operă, iar actorii cu propria biografie artistică sau particulară. Reluarea de arhicunoscute teme, destine, evenimente a generat o stare de tensiune stimulată și de confruntarea conștiinței fiecărui participant la reprezentație, fie el creator sau spectator, cu realitatea cvasi-obiectivă a istoriei în devenire. Istorie efectivă și istorie afectivă sublimată în clișee aparținînd deopotrivă mistificării ca atare și

dramaturgiei perioadei respective. În măsura în care "mascaradei ideologice" îi corespunde răsturnarea raporturilor, impunerea forțată a nonvalorilor, grila de "lectură" carnavalescă se impune, dar numai ca o modalitate preliminară de detașare. De altfel, tenta ironică se estompează treptat pe măsură ce faptele atroce ale regimului inchișitorial pur și simplu se refuză tratării în cheie grotescă, imprimînd o optică gravă, chiar de natură mistică. Cu toate că termenul invocat, "mister", poate părea pretențios, momentul final îl certifică. Cînd se cere patetic "Să păstrăm un moment de reculegere pentru poporul român!" se atinge cota maximă a emoției și implicării.

Primul impact șocant este doar aparent ratat: din pricina unui puternic reflector menit să-l intimideze pe spectatorul ce trebuie "trimis" cu 50 de ani în urmă, panourile fotomontajului evocator și acuzator (Valentin Călinescu, Sorin Lupșa) vor fi "citite" abia la plecarea din teatru. Aflată în plin proces de renovare, sala (tipică pentru o "casă de cultură", ceea ce a și fost pînă nu de mult!), este speculată la maximum de către scenograf (Lavinia Drișcu), "reprezentarea" primind asupra funcționalității. Printre schele și moloz, spațiile de joc se delimitează parcă ad-hoc și arbitrar, într-o incitantă inversare de poziții: publicul a fost adus pe scenă, în vreme ce amfiteatrul scaunelor a devenit fundal activ unde se succed chipurile "conducătorilor iubiți" și se profilează o emblemă pe dos. "Pe dos", asemenea derulării à rebours a unei tipice povești. Poveste ai cărei eroi își încep viața în condiții de iubire "în ilegalitate" și și-o încheie în termeni de ură fățișă într-un prezent continuu al adevărului neelucidat, relativ.

Incongruențele spectacolului provin în primul rînd din faptul că s-a ambiționat o "trăire" simultană în două registre – burlesc și mistic –, registre care, chiar dacă în viață coexistă, în luminile rampei se anulează reciproc. Această inadvertență nu a fost de natură nici să coaguleze echipa de actori (Mihai Dinvale, Maria Junghietu, Andrei Peniuc, Irina Bîrlădeanu, Mirela Comnoiu, Romeo Pop, Bogdan Caragea, Radu Duda, Viorel Păunescu, Aurelian Napu, Ovidiu Gherasim Robu, Adrian Petrache, Cornel Gîrbea, Gabriela Butuc) care a făcut eforturi disperate și dispersate să dinamiteze tradiția, dogmele, inerția de gîndire, de simțire. Eforturi la care a luat pîrtaș și publicul, acesta fiind meritul esențial al spectacolului! Ceea ce conferă un serios gir și pentru următoarele "proiecte" care – așa cum se arată în manifestul acestei reprezentații – se obligă să înlesnească necesara meditație asupra destinului general și a destinului personal.

OANA ARMEANU

CONCURS DE ARHITECTURĂ

Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Timișoarei și Caransebeșului, Parohia Ortodoxă Română și Asociația Arhitecților din Timișoara organizează un concurs național de idei pentru construcția unui ansamblu eclezial. Este vorba de Biserica Ortodoxă cu Hramul Sfîntului Ștefan, dedicată martirilor căzuți în Revoluția din decembrie 1989.

Concursul este deschis tuturor arhitecților români din țară și străinătate. Predarea proiectului va avea loc la 17 mai.

Înscrierile la concurs se fac pînă la 1 martie la sediul Asociației Arhitecților din Timișoara, str. Traian Lalescu nr. 2a – Secția de Arhitectură a Facultății de Construcții.

Doar Dumnezeu și noi

MICHEL FOLCO

În seria "Romanul istoric" a apărut la editura Humanitas (în traducerea excelentă a Micaelei Slăvescu) romanul **Doar Dumnezeu și noi**, semnat de Michel Folco.

Subiectul cărții e insolit: istoria "celelor mai vechi și mai însemnate" dinastii de călăi "din toate timpurile". Succesiunea celor opt generații de călăi, numiți "Executori ai Înalțelor lucrări", desfășurată pe parcursul a două secole și jumătate (1683-1914), ne lasă să privim fața cea mai ascunsă a sistemului, a istoriei. Dar nu o istorie oficială, clasică, ci una apocrifă, spectaculoasă și terifiantă. În umbra documentului, a "adevărului" istoric, filtrat de o erudiție discretă, dar mereu prezentă, Michel Folco inventează o lume a sa, în care accesul se face prin neobișnuit, miraculos, grotesc, absurd. Amănuntul insolit este speculat cu inteligență și savoare, de la început pînă la sfîrșit.

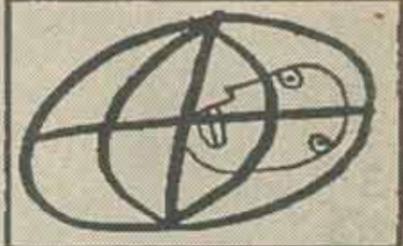
La început se află Iustinian Pibrac I, un copil găsit, căruia cel ce l-a părăsit i-a retezat nasul cu dinții: de aceea va purta toată viața un nas de lemn. O cotitură însemnată în viața lui se produce odată cu uimitorul constatare că anafura de la spovedanie are același gust chiar atunci cînd minte, de unde concluzia că "îl putea înșela pe Dumnezeu și scăpa de

vigilența Lui universală": "Iustinian începea să întrevadă posibilitatea de a păcătuți fără să fie pedepsit, cu condiția să nu se lase prins". Primul păcat comis, celelalte vin de la sine și Iustinian se vede constrîns să accepte meseria de călău. Povestirea abundă de întîmplări de un comic macabru, susținut de un stil pitoresc, spumos, ironic în subtext.

După practicarea execuțiilor timp de cîteva generații, descendenții familiei Pibrac devin adevărați profesioniști, dar perfecțiunea lor devine inumană, monstruoasă, absurdă. Copiii lor învață istoria Franței prin intermediul istoriei propriei familii: **Tradiția**, mai multe volume de memorii, un fel de jurnal unde, începînd cu întîiul, se consemnează toate execuțiile înfăptuite de ei, în toate detaliile, și al căror conținut nu putea fi divulgat în afara familiei. Ironia istoriei face ca, după ce, timp de două secole, dinastia Pibrac și-a "perfecționat" meseria pentru a fi la înălțimea devizei familiei – "Doar Dumnezeu și noi" –, "progresul" societății să o elimine. Saturnin Pibrac, Al Optulea, nu apucă să fie investit pentru că izbucnește primul război mondial, adică un măcel în masă!

În romanul lui Michel Folco istoria e mai degrabă un pretext. Cartea e de fapt o parabolă ce poate fi citită prin mai multe chei.

"Clinton, care-a fost (puțin) la ruși, Nu poate gândi ca Bush!"

BIOGRAFIA

Bill Clinton, mai precis William Jefferson Blythe IV, s-a născut la 19 august 1946, la trei luni după ce tatăl său decedase într-un accident rutier. Curând, el a fost lăsat în grija bunicii, pentru ca mama sa să poată urma cursurile unei școli de surori medicale.

În timpul studiului la Georgetown University, Clinton lucra sporadic pentru senatorul de Arkansas, J. William Fulbright, un internaționalist înflăcărat (el este inițiatorul programului de burse Fulbright) și adversar îndrăjit al războiului din Vietnam. Clinton nu a fost niciodată soldat. Ca student, el a fost dispensat, iar mai târziu numărul său de ordine pe lista de mobilizare a fost destul de mare pentru a nu ajunge să fie încorporat.

La absolvire, în 1968, cu o licență în politică internațională, Clinton a câștigat prin concurs o bursă Rhodes pentru un studiu de doi ani la Universitatea Oxford. Bursele Rhodes sînt acordate studenților din țări care au făcut cîndva parte din imperiul britanic, anume acelor studenți care "dovedesc tăria morală de caracter a unui conducător".

Clinton s-a întors în Statele Unite în 1970 pentru a se înscrie la Facultatea de drept a Universității Yale. Aici, el a cunoscut-o pe viitoarea sa soție, Hillary Rodham, o foarte apreciată studentă la Drept. Ei s-au căsătorit în 1975, iar fiica lor, Chelsea, are acum 12 ani.

În 1978, el a învins alți patru democrați în întrecerea preliminară intensă pentru candidatura Partidului Democrat la funcția de guvernator. Astfel, la vârsta de 32 de ani, el a devenit cel mai tânăr guvernator al perioadei cuprinse între 1938 și 1978.

PROMISIUNILE

Ideea principală a campaniei electorale a președintelui Clinton a fost "oamenii au prioritate". În argumentația sa, el a subliniat faptul că, pentru a stimula economia americană, guvernul federal trebuie să investească în învățămînt și pregătire profesională, în mărirea numărului de locuri de muncă, în asistența medicală și într-o serie de alte programe sociale și economice menite să ofere oamenilor posibilitatea de a deveni cetățeni productivi. În cuvîntările sale, cuvintele-cheie au fost "șanse" și "răspundere".

Noul președinte a evidențiat de asemenea legătura vitală dintre politica internă și cea externă, în era nouă de după încetarea Războiului Rece. "Într-o lume a schimbărilor", spunea el în cursul unei cuvîntări ținute la Los Angeles World Affairs Council, "siguranța decurge din inițiativă, nu din inerție". "Lumea are nevoie de o Americă puternică, iar puterea Americii se naște aici, acasă la noi."

"Guvernul meu va promova democrația. Noi vom sprijini ajutorul internațional acordat democrațiilor fragile, de abia înfrîpate în fosta Uniune Sovietică și în Europa Răsăriteană, și vom crea un Corp al Democrației care să le ajute să înființeze instituții libere. De asemenea, vom continua presiunile asupra Republicii Sud-Africane, pînă în ziua instaurării unei democrații veritabile... Vom sprijini forțele democratice din Haiti, Peru și întreaga emisferă vestică. Iar Statele Unite vor deveni un catalizator al rezistenței colective împotriva agresiunii."

"Războiul Rece a fost câștigat, dar victoria democrației nu este încă nicidecum asigurată", avertiza Clinton în octombrie 1992.

Clinton și-a demonstrat devotamentul față de o asemenea politică externă în timpul campaniei electorale, cu prilejul întrevederii din iunie cu președintele rus Boris Elțin, cînd a cerut aprobarea bipartită a unor ample măsuri de ajutorare destinate Rusiei și altor republici ale fostei Uniuni Sovietice. Clinton spunea că guvernul său va oferi nu numai ajutor financiar, în limita posibilităților, noilor țări democratice, ci și informații practice asupra felului în care funcționează instituțiile democratice și economia de piață. Astfel, în octombrie, el afirma că: "Chiar cu limitele impuse de bugetul nostru, noi putem contribui foarte mult la înrădăcinarea democrației în lumea întreagă."

Căci, pe lângă faptul că noile democrații vor avea nevoie de sprijinul financiar al comunității internaționale, ele vor avea de asemenea nevoie de ajutorul nostru pentru a învia și a funcționa. Democrația și piața liberă, care sînt instituțiile, cultura și valorile, dar și problemele libertății".

DISCURSUL

inaugural al președintelui W. Clinton, rostit pe CAPITOL HILL.

Cu această ocazie, MAYA ANGELOU a citit un poem, pe care îl vom publica într-un număr viitor

Dragii mei concetățeni,
Astăzi celebrăm miracolul înnoirii americane. Cereștonia are loc în plină iarnă. Dar prin cuvintele pe care le rostim și fețele pe care le arătăm lumii, noi invocăm primăvara.

O primăvară renăscută în cea mai veche democrație a lumii, purtînd viziunea și curajul de a reinventa America.

Atunci cînd întemeietorii noștri au declarat cu îndrăzneală independența Americii în fața lumii și principiile noastre în fața lui Dumnezeu, ei știau că America va trebui să se schimbe, pentru a dura.

Nu schimbare de dragul schimbării, ci schimbare pentru a păstra idealurile Americii - viață, libertate, fericire (...)

Fiecare generație de americani trebuie să definească, din nou, noțiunea de american (...). Astăzi, o generație crescută în umbra Războiului Rece își asumă noi responsabilități într-o lume încălzită de soarele libertății, dar amenințată încă de veștii dușmăniei și nenorocirii recente.

Noi am crescut într-o prosperitate neegalată și moștenim o economie care este încă cea mai puternică din lume, dar pe care au slăbit-o eșecuri de practică economică, salarii stagnante, o inegalitate crescîndă și dezbinarea poporului (...).

Lumea cea nouă a și îmbogățit viețile a milioane de americani, care pot să concureze și să câștige, dar cei mai mulți lucrează pentru un salariu scăzut, iar alții nu pot lucra deloc; cheltuișia pentru sănătate devastează familiile și amenință să ruineze multe întreprinderi mari sau mici; teama de crimă și lipsa de libertate pe cetățeni cinstiți; milioane de copii săraci nu își pot imagina viața pe care noi îi chemăm să o trăiască - și toate acestea înseamnă că nu am reușit să facem din schimbare un prieten.

Știm că avem de înfruntat adevăruri dure și avem de luat decizii puternice. Dar nu am făcut-o. În schimb, am mers în derivă, iar deriva ne-a erodat resursele, ne-a fracturat economia și ne-a clătinat încrederea.

Americanii au fost întotdeauna un popor neobosit, întreprinzător, optimist.

Thomas Jefferson considera că, pentru a conserva bazele națiunii noastre, avem din cînd în cînd nevoie de schimbări radicale. Nu e nimic

rău în America sa ce să nu poată fi vindecat pe ce e bun în America.

Pentru a reînnoi America ne trebuie îndrăzneală.

Trebuie să investim mai mult în cetățenii noștri, în slujbele lor, în viitorul lor și în același timp să ne reducem deficitul masiv.

Trebuie să facem ceea ce America știe să facă cel mai bine: să ofere mai multe posibilități tuturor și să ceară de la toți responsabilitate.

E timpul să renunțăm la obiceiul de a aștepta să primim ceva pentru nimic, de la guvern, sau unii de la alții.

Pentru a înnoi America trebuie să ne revitalizăm democrația.

Această capitală frumoasă, ca orice capitală de la începutul civilizației, e deseori un loc al intrigii și calculelor. Puternicii manevrează pozițiile, își fac nesfîrșite probleme despre cine e implicat și cine e pe dinafară, cine e sus și cine e jos, uitînd de oamenii a căror muncă și sudoare ne-au trimis și ne-au plătit ca să ajungem aici. Și o spun pentru noi toți, să ne hotărîm să ne reformăm politica astfel încît puterea și privilegiul să nu mai acopere glasul oamenilor. Nu se mai poate face o distincție între ce e străin și ce e național - pe toți ne afectează economia mondială, mediul înconjurător al planetei, criza SIDA în lume, cursa înarmărilor de pretutindeni.

Astăzi, cînd vechea ordine dispăre, lumea nouă e mai liberă, însă mai puțin stabilă. Căderea comunismului a deschis calea spre animozități vechi și primejdii noi. Evident, America trebuie să conducă în continuare lumea pentru formarea căreia a făcut atît de mult.

În timp ce America se va reconstrui din interior, nu ne vom da înapoi de la problemele acestei lumi.

Poporul american a cerut schimbarea pe care o celebrăm azi. Ați participat la voi într-o proporție istorică. Ați schimbat fața Congresului, a președinției și a procesului politic însuși. Da, voi, prietenii americani, ați invocat primăvara! Acum trebuie să facem munca pe care ne-o cere acest anotimp (...)

Mulțumesc și Dumnezeu să vă binecuvînteze!

Traducere de
CLARA POPESCU

PREVIZIUNILE PRESEI

● Ronald Reagan s-a angajat să echilibreze bugetul pînă în 1984. George Bush a promis și el, acum trei ani, să-l echilibreze pînă la sfîrșitul anului fiscal 1993, dar, în timpul administrației sale, deficitul aproape s-a dublat, ajungînd pînă la 327 miliarde dolari. În campania sa electorală, Bill Clinton a făcut un angajament mai modest, dar care ziarștilor de la *Time International* nu le apare mult mai realist: să reducă deficitul bugetar la jumătate, în patru ani.

Cu toate acestea, viitorul președinte William Clinton fusese avertizat de către colaboratorii săi că promisiunea aceasta e greu realizabilă, lucru pe care ultimele cifre publicate îl confirmă. În orice caz, pentru a micșora cît de cît deficitul, William Clinton va trebui să amîne nu numai reducerea (mult visată) de impozite pentru middle class, ci și a unor programe de investiții, ceea ce categoric că va influența în rău proiectul său de "creștere a economiei".

● În timpul campaniei electorale, Bill Clinton l-a hărțuit pe George Bush cu problema comerțului internațional. Dar ea nu s-a dovedit a fi doar un cîine de vinătoare pe care îl poți apoi închide în cușcă, ordonîndu-i să tacă.

● Președintele ales a descoperit că va trebui să cheltuiască mai mult timp decît crezuse cu problemele comerțului, iar partenerii comerciali ai SUA descoperă acum că vor avea de înfruntat timpuri mai grele decît cu George Bush. Conducătorii marilor industrii de automobile i-au cerut de curînd lui Bill Clinton să impună japonezilor reducerea cu 10-20 % pe an a surplusului comercial față de americani (circa 48 miliarde dolari pe an). Recesiunea a accentuat și ea dezechilibrul financiar, cererile de import de mărfuri americane în Japonia fiind într-o continuă reducere. I s-a propus lui Clinton un nou acord cu Comunitatea Europeană, care ar consta într-o importantă reducere de tarife. S-ar crea noi piețe de desfacere pentru exportatorii americani (aparatură electronică, hirtie, construcții etc.), dar înainte de consecințele pozitive, ar trebui suportate cele negative: mii de șomeri în alte sectoare ale industriei americane (confecții, sticlă).

● Pînă în iulie, președintele Clinton va trebui să decidă condițiile de acordare a clauzei pentru China. Deși nu vrea să riște surplusul său comercial cu SUA (19 miliarde dolari), China a respins categoric condiția de respectare a drepturilor omului.

● În majoritatea domeniilor, deosebiriile dintre Clinton și Bush sînt doar de politică, ci și de distanță dintre două generații. George Bush și consilierii săi sînt copii Marii Crize din 1929 și veteranii ultimului război. Vina acestor calamități istorice ei au pus-o pe seama legii protecționiste din 1930, care a paralizat sistemul mondial comercial. Clinton și consilierii săi nu au aceleași temeri. În timpul campaniei electorale, el s-a angajat să le spună partenerilor comerciali ai SUA: "Ori jucați voi după regulile noastre, ori noi o să jucăm după ale voastre". Și în lunile care urmează va trebui, în multe ocazii, să o repete.

(Adaptare după *Time International*, nr. 393, 18 ianuarie)

Grupaj realizat de
L. NICHIFOR

Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Andrei Cornea (redactor-șef adjunct), Gabriel Andreescu (publicist comentator), Andreea Pora (șef secție), Oana Armeanu (redactor), Mariana Dinu (secretar general de redacție), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Cornelia Nicolae (contabil), Radu Dobîndă (șef serviciu corectură), Manuela Gheorghiu (corectură), Gina Marin (fotoreporter), Didina Marc, Maria Filip (procesare texte), Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiuiu, Flori Sava (difuzare)

Responsabil de număr: Gabriela Adameșteanu

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax. 614.15.25. ISSN-1220-5761

Tiparul executat la
"PROGRESUL
ROMÂNESC SA"

Calea Plevnei 114

Tehnoredactare computerizată
Vali Alexandru